

Громадська організація «Територія успіху»

Аналітичний звіт за результатами дослідження рівня доступу до екологічної інформації в
Кіровоградській та Дніпропетровських областях

Кіровоград

2010

Аналітичний звіт за результатами дослідження рівня доступу до екологічної інформації в Кіровоградській та Дніпропетровських областях./Дуднік І.В., Швидич Т.В./ Кіровоград, -....

Цей звіт підготовлено за результатами дослідження рівня доступу до екологічної інформації в 2 областях України: Кіровоградської та Дніпропетровської, в областях де проводиться видобуток та збагачення урану. Моніторинг проводився з жовтня 2009 – по березень 2010 року.

В звіті представлено методологію, інструментарій проведеного дослідження.

Даний звіт буде корисним керівникам виконавчих органів влади, депутатам, державним службовцям, представникам органів місцевого самоврядування, громадським діячам, журналістам та науковцям.

Ця публікація здійснюється в рамках реалізації проекту «Поінформований значить захищений», за фінансової підтримки Міжнародного Фонду «Відродження»

Зміст

	Вступ	
	Резюме	
	Розділ 1. Методологія проведення громадського моніторингу	
	1.1. Мета, завдання, предмет та об'єкт моніторингу	
	1.2. Гіпотези	
	1.3. Етапи проведення громадського моніторингу	
	1.4. Вибірка	
	1.5. Методи та інструменти, використані під час проведення громадського контролю	
	1.6. Джерела інформації	
	Розділ 2. Результати громадського моніторингу	
	2.1. Аналіз законодавчої бази	
	2.2. Оцінка потреб цільової аудиторії – населення Кіровоградської та Дніпропетровської областей.	
	2.2.1. Оцінка мешканцями регіонів рівня впливу урановидобувних шахт та уранозбагачувального комбіната на навколишнє середовище.	
	2.2.2. Потреби цільової аудиторії в отриманні інформації про стан навколишнього середовища	
	2.3. Аналіз доступу до інформації про стан навколишнього середовища	
	2.3.1. Можливості пасивного доступу до інформації	
	2.3.2. Можливості активного доступу до інформації	
	2.3.3. Висновки експертів (експертне інтерв'ю) та результати проведення експерименту	
	2.4. Екологічна ситуація в регіоні, як її описують державні органи влади	
	Розділ 3. Висновки	
	Розділ 4. Рекомендації	
	Словник	
	Додатки	

Стаття 50.

Кожен має право на безпечне для життя і здоров'я довкілля та на відшкодування завданої порушенням цього права шкоди.

Кожному гарантується право вільного доступу до інформації про стан довкілля, про якість харчових продуктів і предметів побуту, а також право на її поширення. Така інформація ніким не може бути засекречена.

Конституція України.

Вступ

На жаль, в наш час твердження, що розвиток науки та промисловості призводить до незворотних процесів в природі, до руйнації навколишнього середовища, є аксіоматичним. Так як ці процеси не мають кордонів, то, задля зниження антропогенного впливу на довкілля, держави, з різним рівнем розвитку економіки та промисловим потенціалом, різними культурними та політичними традиціями змушені сідати за столи перемовин, укладати угоди та створювати міжнародні комітети та комісії.

Одним з таких органів є Європейська Економічна Комісія ООН. З метою сприяння захисту права кожної людини, нинішнього і прийдешніх поколінь жити в навколишньому середовищі, сприятливому для її здоров'я та добробуту була розроблена та прийнята Конвенція про доступ до екологічної інформації (Оргуська Конвенція). Підписуючи її держави – учасниці, зобов'язались гарантувати права на доступ до інформації, на участь громадськості в процесі прийняття рішень і на доступ до правосуддя з питань, що стосуються навколишнього середовища, у відповідності до положень зазначеної Конвенції

Реалізувати ці права без вільного доступу до екологічної інформації не можливо.

Тому й виникає необхідність в проведенні громадського контролю за дотриманням міжнародного та українського законодавств в сфері інформаційних відносин.

Для проведення громадського моніторингу доступу до екологічної інформації було обрано 2 регіони України: Кіровоградська та Дніпропетровська області.

Необхідність проведення дослідження саме в цих областях обумовлена тим, що на даних територіях розташовано ряд промислових об'єктів, які займаються видобичей та збагаченням урану. В регіонах жодного разу за майже 40 років діяльності підприємств не було проведено незалежного екологічного моніторингу рівня впливу на навколишнє середовище та здоров'я населення іонізуючого випромінювання та відходів цих підприємств. Вже коли готувався цей звіт, організації вдалось отримати текст звіту по проекту «Екологія Кіровоградської області» (дослідження на тему «Екологічна оцінка Кіровоградської області України в частині впливу радіаційного фону техногенного та природного характеру на здоров'я населення»), якій виконувався «Бюро Веретас в Україні» на замовлення С.Л. Тигіпка.

На фоні хворобливої боязні радіації, яка виникла після Чорнобильської катастрофи, відсутність об'єктивної, незалежної та системної інформації породжує страхи, фобії, чутки, що сприяє підвищенню рівня тривоги в суспільстві.

Тому в розробці системи інформування населення про стан навколишнього середовища з використанням незалежних джерел повинні бути зацікавлені всі сторони – учасники процесу: підприємства, що працюють з ураном, органи влади та населення.

Для того, щоб розробити таку систему необхідно спочатку проаналізувати реальний стан речей, визначити рівень доступу до інформації про вплив на навколишнє середовище діяльності урановидобувних та уранопереробних підприємств, а потім, на основі цих даних вже будувати стратегію інформаційної доступності.

В даному аналітичному звіті представлені погляди та висновки громади на проблему відкритості екологічної інформації, наведені результати громадського моніторингу рівня доступу до інформації про стан навколишнього середовища, про рівень впливу на довкілля та здоров'я населення урановидобувних та уранозбагачувальних підприємств.

Резюме

Громадський моніторинг рівня доступу до екологічної інформації проводився з метою визначення можливостей реалізації громадянами права на вільний доступ до екологічної інформації. Він охопив Дніпропетровську та Кіровоградську області – регіони де проводиться видобуток та збагачення уранової руди. Завданням громадського моніторингу є:

- Аналіз законодавчих підстав надання екологічної інформації
- Аналіз інформаційної відкритості органів місцевого самоврядування та органів державного управління міста Кіровограда і Кіровоградської, Дніпропетровської областей
- Вивчення та аналіз інформації, наданої органами державної влади та органами місцевого самоврядування
- Розробка рекомендацій за результатами громадського моніторингу.

Задля досягнення цих завдань було проаналізовано нормативно – правові акти загальнодержавного та регіонального рівня, інформацію розміщену на офіційних сайтах Кіровоградської та Дніпропетровської обласних державних адміністрацій, Кіровоградської та Жовтоводинської міських рад, інформаційних інтернет – ресурсах регіону, засобах масової інформації, направлено майже три десятки інформаційних запитів до центральних виконавчих органів влади, Кіровоградської та Дніпропетровської обласних державних адміністрацій, Кіровоградському та Жовтоводинському міському голові, керівництву Державного підприємства «Східний гірничо-збагачувальний комбінат», проведено опитування населення, експертне інтерв'ю та поставлено експеримент щодо доступу до сесії Кіровоградської обласної ради, на якій розглядалися екологічні питання.

Хоча Кіровоградська та Дніпропетровська області мають різний економічний потенціал, політичні уподобання, суттєво відрізняється рівень життя населення, проблеми в регіоні, щодо доступу до екологічної інформації однакові.

В дослідженні було 3 складові: вивчалась пасивний та активний доступ до інформації, а також потреби населення регіонів у можливості вільного отримання цієї інформації.

В ході моніторингу було виявлено *значну розбіжність між потребами населення в отриманні інформації та рівнем задоволення кількістю та якістю екологічної інформації, розміщеної в засобах масової інформації.* Це пояснюється відсутністю незалежних, неупереджених джерел інформації, безсистемністю подання матеріалів, розміщення серії іміджевих матеріалів, в той період коли Державному підприємству «Східний гірничо-збагачувальний комбінат» потрібно було створити позитивний образ своєї діяльності.

Розв'язати проблему могло б розміщення результатів моніторингу стану навколишнього середовища на офіційних сайтах обласних державних адміністрацій та міських рад, на сайтах авторитетних та незалежних, на думку громади, екологічних чи правозахисних громадських організацій.

Так як багато районних та міських дніпропетровських газет не винесені в загальноукраїнський каталог періодичних видань, дніпропетровські телевізійні канали не транслюються на загальноукраїнських, то при проведенні дослідження матеріалів в засобах масової інформації акцент було зроблено саме на кіровоградських виданнях.

Рівень пасивного доступу до інформації виявився дуже низьким. Тільки 16 публікації протягом 5 місяців в 11 газетах (всього 253 випуски) було присвячено екологічним питанням, що складає 6% від загального випуску видань.

На офіційних сайтах обласних державних адміністрацій пощастило з великими труднощами розшукати тексти регіональних екологічних програм. На офіційних сайтах органів місцевого самоврядування Кіровограда та Жовтих Вод інформація про екологічні програми відсутні. Звіти за виконання екологічних програм нам розшукати не вдалось.

Розв'язати дану проблему могло б виконання Постанови Верховної Ради України “Про інформування громадськості з питань, що стосуються довкілля” від 4.11.2004р. №2169-IV та Наказу Міністерства охорони навколишнього природного середовища від 01.11.2005 № 397

“Про затвердження Положення про щоквартальне інформування населення через ЗМІ про об’єкти, які є найбільшими забруднювачами навколишнього природного середовища».

Рівень активного доступу до інформації визначено на рівні 0,28. Таким є рівень дотримання законодавства України, щодо доступу до інформації. Рівень повного ігнорування вимог Закону України «Про інформацію» - складає 0,28.

Центральні виконавчі органи влади тільки в 14% випадків дотримуються законодавства України, виконавчі органи Кіровоградської області та органи місцевого самоврядування Ленінська району рада - в 35%, виконавчі органи Дніпропетровської області - 28%. Міські голови Кіровограда та Жовтих вод взагалі проігнорували надіслані інформаційні запити. Відповіді так і не була отримана.

Потрібно відмітити Державне підприємство «Східний гірничо-збагачувальний комбінат», яке надало відповідь своєчасно та повну.

Таким чином коефіцієнт ефективності отримання інформації через інформаційний запит складає 0,28. Це й показник, говорить не про неефективність самого інструменту, а про те, що чиновники, на жаль, з одного боку, не знають законодавства України, а з іншого вважають, що громадяни не повинні «багато знати» та побоюються, що обізнаність громади буде шкодить діяльності самого чиновника. Тенденцію до узурпації права чиновника розпоряджатися інформацією дуже важко подалати. Вони вважають, що мають монопольне право на володіння інформацією.

Розв’язати цю проблему допомогло б проведення навчання для чиновників всіх гілок влади щодо застосування Закону України «Про інформацію», створення претендентів, коли чиновників за не виконання вимог законодавства карали та широкого розголошення таких випадків в засобах масової інформації, запровадження практики звітування перед громадою за виконання свої службох обов’язків.

Сферу дослідження, вже в самому процесі, було трохи розширено і висунуто наступні гіпотези:

Уранодобування та уранопереробка негативно відзначаються на навколишньому середовищі, що в свою чергу призводить до підвищення рівня захворюваності населення, що проживають на цих територіях.

Підтвердити чи спростувати цю гіпотезу, спираючись на інформацію, яку вдалось отримати доволі важко. Коштом обласного бюджету проводилась незалежна експертиза впливу на навколишнє середовище та здоров’я людей уранових шахт. Але результати цього дослідження не оприлюднені.

Але, користуючись інформацією з інших джерел, можна сказати, що діяльність шахти та уранозбагачувального комбінату не приносить користі навколишньому середовищу. Так як вони є забруднювачами повітря, водних об’єктів (у воді скидається недостатньо очищені води), на колись плідючих землях розміщені відвали промислових відходів, які належним чином не утилізуються.

Зокрема в дослідженні, яке проводилось в 2009 році «Бюро Веретас в Україні», зазначено : «Проведені дослідження підтвердили визначальну роль опромінювання дочірніми продуктами розпаду радону – 222 в захворюваності населення».

Програми, спрямовані на вирішення екологічних проблем виконуються не в повному обсязі, неналежним чином або взагалі не виконуються.

Інформацію в повному обсязі про стан виконання зазначених програм отримати не вдалось. Тому дуже важко робити певні висновки. Але відсутність фінансування з боку державного бюджету реалізації програм, перепорядкування шахт, розташованих на території Кіровоградської області згідно рішення Міністерства палива та енергетики до ДП «СхідГЗК» (Жовті Води Дніпропетровської області), явно не сприятиме соціальному захисту населення області, підвищенню рівня екологічної безпеки області, фінансуванню природоохоронних заходів, профілактиці високого рівня захворюваності населення.

Потрібно зазначити, що з боку керівництва кіровоградської та Дніпропетровської областей, Кіровоградського та Жовтоводенського мітких голів, міністрів профільних міністерств, спостерігається дуже слабкий контроль за виконанням нормативно – правових актів.

Розв'язати проблему допомогло б проведення громадської експертизи екологічних програм, прийятих на загально державному та обласних рівнях, підсилення контролю з боку керівництва відповідних органів влади за дотриманням законодавства України та відповідальності чиновників за не надання інформації.

Розділ 1. Методологія проведення громадського моніторингу

1.1. Мета, завдання, предмет та об'єкт моніторингу

Метою громадського моніторингу щодо доступу до екологічної інформації, а також впливу уранодобувної діяльності на стан навколишнього природного середовища є вивчення можливості реалізації конституційного права на доступ до екологічної інформації, отримання інформації, яка відповідає дійсності, а також дослідження впливу підприємств, які займаються уранодобувної і переробною діяльністю на екологію.

Основними **завданнями** громадського моніторингу є:

- Аналіз законодавчих підстав надання екологічної інформації
- Аналіз інформаційної відкритості органів місцевого самоврядування та органів державного управління Кіровоградської, Дніпропетровської областей
- Вивчення та аналіз інформації, наданої органами державної влади та органами місцевого самоврядування
- Розробка рекомендацій за результатами громадського моніторингу.

Об'єктом моніторингу стали суспільні відносини у сфері доступу до екологічної інформації.

Предметом дослідження є інформація про рівень антропогенного впливу на навколишнє середовище в Кіровоградській та Дніпропетровській областях, про вплив на здоров'я населення урановидобувних шахт та уранозбагачувальних підприємств та вплив на екологію, норми законодавства, що регламентують право на отримання екологічної інформації, інформація, розміщена на офіційних сайтах органів місцевого самоврядування м. Кіровограда та м. Жовті Води, Кіровоградської та Дніпропетровської обласних державних адміністрації, в регіональних засобах масової інформації, відповіді органів державної влади та місцевого самоврядування м. Кіровограда та Кіровоградської, Дніпропетровської областей на інформаційні запити.

1.2. Гіпотези

На території Кіровоградської області здійснюють господарську діяльність уранодобувні підприємства, діяльність яких має вплив на навколишнє природне середовище. Характерним для видобутку урану є те, що майже усі відходи - відвали шахтних порід, скиди шахтних вод, викиди в атмосферне повітря являють собою джерела радіаційного забруднення навколишнього природного середовища. Рудний пил, виділенням якого супроводжуються роботи на проммайданчиках, є основним фактором впливу на навколишнє природне середовище. Діяльність шахт провокує збільшення рівня виходу на поверхню радону.

На території Дніпропетровської області також функціонують уранодобувні та уранозбагачувальні підприємства.

Вже протягом багатьох років ведеться дискусії між науковцями, представниками органів державної влади, представниками підприємств, що здійснюють уранодобування та первинну переробку уранової сировини, з приводу прямого негативного впливу зазначеної

діяльності на екологію та здоров'я населення. Одні заявляють, що вплив уранодобування є незначним і в межах допустимої норми, інші – що внаслідок хронічного опромінювання щороку зростає онкологічна захворюваність населення регіонів, де здійснюється уранодобування.

Тому під час проведення моніторингу перевірялася наступна гіпотеза: ***уранодобування та збагачення урану негативно відзначаються на навколишнє середовище, що в свою чергу призводить до підвищення рівня захворюваності населення, що проживають на цих територіях.***

На державному та місцевих рівнях було прийнято ряд екологічних та соціальних програм щодо вирішення екологічних та соціальних проблем Кіровоградської та Дніпропетровської областей. Основними з них є:

1. Державна програма забезпечення сталого розвитку регіону видобування та первинної переробки уранової сировини на 2006-2030 роки затверджена Постановою Кабінету Міністрів України від 16 грудня 2004 року №1691
2. Державна цільова економічна програма «Ядерне паливо України», затверджена постановою Кабінету Міністрів України від 23 вересня 2009 року №1004
3. Комплексна програма захисту населення Кіровоградської області від впливу іонізуючого випромінювання на 2009-2013 роки, затверджена рішенням Кіровоградської обласної ради від 19 березня 2009 року №646
4. Програма природоохоронних заходів місцевого значення на 2009 рік, затверджена рішенням Кіровоградської міської ради від 19 лютого 2009 №1779
5. Програма охорони навколишнього природного середовища Дніпропетровської області на 2005 – 2015 роки.
6. Програма формування та розвитку національної екологічної мережі Дніпропетровської області на 2006 – 2015 роки.
7. Програма поліпшення екологічного стану Дніпропетровської області за рахунок зменшення забруднення довкілля основними підприємствами-забруднювачами на 2007 – 2015 роки.
8. Регіональна програма щодо тимчасового зберігання, знешкодження та поводження з непридатними для використання і забороненими засобами захисту рослин на 2008 – 2009 роки.
9. Програма моніторингу довкілля Дніпропетровської області.

Тому протягом проведення моніторингу перевірялася наступна гіпотеза: ***заходи, заплановані в вище зазначених програмах, виконується або в не повному обсязі, або неналежним чином, або взагалі не виконується.***

Інформація про стан навколишнього природного середовища повинна оприлюднюватись у друкованих виданнях, на сайтах офіційних сайтів органів державної влади, до компетенції яких належить моніторинг стану навколишнього природного середовища. Населення має право знати все про те середовище, в якому вони мешкають.

Тому протягом проведення моніторингу перевірялася наступна гіпотеза: ***рівень доступу не задовольняє потреби населення, інформування проводиться неналежним чином, не завжди є об'єктивним, ґрунтовна відповідь на поставлені питання надається не завжди.***

1.3. Етапи проведення громадського моніторингу

1 етап – підготовчий. На даному етапі здійснювалася підготовка заходів для проведення моніторингу: уточнювався інструментарій громадського моніторингу, розроблявся робочий план проведення моніторингу, розподілялися обов'язки між членами моніторингової групи, готувалися форми запитів до суб'єктів моніторингу, розроблялись анкети та опитувальники.

2 етап – проведення моніторингу. Основним етапом проведення моніторингу був збір інформації від органів державної влади та місцевого самоврядування, необхідної для подальшого вивчення та узагальнення, проведення експертного опитування та анкетування.

3 етап – аналіз результатів. У межах цього етапу вивчалася отримана під час збору інформація, узагальнювалася і співставлялася з гіпотезами моніторингу. За підсумками реалізації даного етапу підготовлені узагальнені висновки з результатів моніторингу.

4 етап – розробка рекомендацій. На цьому етапі були розроблені конкретні рекомендації щодо покращення доступу до екологічної інформації, інформації про антропогенний вплив на навколишнє середовище про вплив діяльності урановидобувних та уранозбвгачувальних підприємств на здоров'я населення.

1.4. Вибірка

Моніторинг охопив територію Кіровоградської та Дніпропетровської областей.

I. Інформаційні запити були надіслані:

1. Міністру Міністерства промислової політики
2. Міністру Міністерства охорони навколишнього природного середовища України
3. Міністру Міністерства фінансів України
4. Міністру Міністерства економіки України
5. Міністру Міністерства палива та енергетики України
6. Голові державного комітету ядерного регулювання України
7. Голові Державного комітету водного господарства
8. Кіровоградському міському голові
9. Голові Кіровоградської обласної державної адміністрації
10. Начальнику Державного управління охорони навколишнього природного середовища в Кіровоградській обл.
11. В.о. начальника Головного управління держкомзему в Кіровоградській обл.
12. Начальнику Кіровоградського обласного управління меліорації і водного господарства
13. Начальнику Кіровоградської обласної санітарно-епідеміологічної станції
14. Начальнику Управління житлово-комунального господарства в Кіровоградській обл.
15. Начальнику управління з питань надзвичайних ситуацій та у справах захисту населення від наслідків Чорнобильської катастрофи
16. Начальнику управління земельних відносин і охорони навколишнього природного середовища
17. Начальнику Державної екологічної інспекції в Кіровоградській обл.
18. Голові Ленінської районної в м.Кіровограді ради
19. Начальнику Головного управління економіки КОДА
20. Начальнику Головного управління промисловості і розвитку інфраструктури КОДА
21. Міському голові м. Жовті Води
22. Голові Дніпропетровської обласної державної адміністрації
23. Начальнику державного управління екології і природних ресурсів у

Дніпропетровській області

24. Начальнику Головного управління економіки ДОДА

25. Начальнику Управління промисловості та розвитку інфраструктури ДОДА

26. Начальнику Управління управління з питань надзвичайних ситуацій та у справах захисту населення від наслідків Чорнобильської катастрофи

27. Начальнику Управління меліорації і водного господарства в Дніпропетровській області

28. Генеральному директору ДП «Східний гірничо-збагачувальний комбінат»

II. Експертне інтерв'ю:

Всього було опитано 10 експертів:

По одному представники від органів місцевого самоврядування з м. Кіровограда та м. Дніпропетровська (їх робота не пов'язана з екологічними питаннями та питаннями економіки), 2 особи - представники виконавчих органів влади Кіровоградської та Дніпропетровської областей, 3 представника громадських організацій, 3 науковця.

III. Анкетування населення:

Опитано 680 осіб:

10% - мешкають на відстані до 1,5 км від урановидобувних та уранопереробних підприємств,

20% - мешкають на відстані до 5 км від урановидобувних та уранопереробних підприємств,

20% - мешкають на відстані від 5 до 10 км від урановидобувних та уранопереробних підприємств

50% мешкають на відстані більше 10 км від урановидобувних та уранопереробних підприємств

3 них:

Таблиця 1

Гендерно – віковий склад респондентів.

Вік	Стать		Відносна кількість, %	Абсолютна кількість
	жіноча	чоловіча		
18 – 25 років	51 особи	44 особи	14%	95 осіб
25 - 40 років	92 особи	44 особи	20%	136 осіб
40 – 55 років	165 особи	73 особи	35%	238 осіб
Більше 55 років	168 особи	43 особи	31%	211 осіб
Всього	476	204	100%	680

IV. Публікації.

Взято публікації регіональних засобів масової інформації:

11 видань – Кіровоградська область за 5 місяців. 253 газети.

6 видань - Дніпропетровська область

V. Аналіз інформації розміщеної на офіційних сайтах:

- Міністерство промислової політики - <http://industry.kmu.gov.ua>

-Міністерство охорони навколишнього природного середовища України - <http://www.menr.gov.ua>

-Міністерство фінансів України - <http://www.minfin.gov.ua>

-Міністерство палива та енергетики України - <http://mpe.kmu.gov.ua>

-Державний комітет ядерного регулювання України <http://www.snrc.gov.ua>

- Кіровоградська обласна державна адміністрація- <http://kr-admin.gov.ua>
- Дніпропетровська обласна державна адміністрація -<http://www.adm.dp.ua/>
- Кіровоградська міська рада - <http://kr-rada.gov.ua/>
- Дніпропетровська міська рада - <http://dniprorada.gov.ua/>
- Маловисківська райдержадміністрація - <http://mvrda.kw.ukrtel.net>
- Петровська райдержадміністрація - <http://petrovo-rda.gov.ua/>
- Жовтоводінська міська рада - <http://zhovtivody.dp.ua/>

1.5. Методи та інструменти використані під час проведення громадського контролю

На початку проведення дослідження була сформована моніторингова група, яка обрала наступні методи реалізації дослідження:

- Аналіз нормативно-правових актів, які регламентують порядок доступу та надання інформації;
- Підготовка і розсилка запитів до керівників органів місцевого самоврядування, місцевих органів державної виконавчої влади Кіровоградської та Дніпропетровської областей та Міністерств України;
- Проведення експертного інтерв'ю за участі представників органів місцевого самоврядування, органів державного управління, представників громадських організацій, незалежних екологів - науковців ;
- Проведення опитування членів територіальних громад, що мешкають поруч зі шахтами.
- Аналіз інформації розміщеної на офіційних сайтах Кіровоградської та Дніпропетровської обласної державної адміністрацій, Кіровоградської, Жовтоводеньської міських рад, центральних та регіональних органів влади.
- Аналіз інформації розміщеної в регіональних засобах масової інформації.

В дослідженні були використані наступні інструменти:

Ослідження активного доступу до інформації:

1. Інформаційні запити:

Запити містили в собі такі основні питання:

- вплив промислових підприємств, в тому числі уранодобувних на екологію, заходи реагування на порушення екологічних норм;
- заходи, що здійснені протягом 2009 року щодо знешкодження утилізації та захоронення промислових і побутових відходів, у тому числі відвалів уранових шахт в м. Кіровограді та смт. Смолені Петрівського району Кіровоградської області;
- дослідження радіаційного забруднення регіону, зміни рівня радіаційного забруднення внаслідок розширення діяльності уранодобувних підприємств;
- заходи, що здійснюються щодо захисту водних об'єктів від забруднення; показники скиду забруднених стічних вод у водні об'єкти;
- надання звітів по виконанню державних та місцевих програм екологічного і соціального змісту, а також фінансування заходів, зазначених в програмах;
- оприлюднення інформації про радіаційний стан регіону;
- захист населення регіону, що мешкає в зоні радіаційної безпеки.

- заходи щодо запобігання порушенню екологічних норм.

2. Експеримент.

Протягом січня – лютого 2010 року Кіровоградська обласна рада двічі розглядала екологічні питання. Тому перед експериментатором було поставлено декілька завдань:

Потрапити на сесію Кіровоградської обласної ради
Отримати матеріали сесії – проекти рішень

Задля дослідження потенційної можливості пасивного доступу до екологічної інформації було використано:

- 1. Аналіз публікації в друкованих засобах масової інформації.*
- 2. Аналіз інформації, розміщеної на офіційних сайтах центральних та регіональних виконавчих органів влади, органах місцевого самоврядування*

Для вивчення рівня обізнаності населення, щодо впливу діяльності урановидобувних та уранопереробних підприємств на навколишнє середовище та виявлення основних проблем стосовно доступу до інформації було використано:

- 1. Анкета.* Розроблена таким чином, щоб оцінити потреби населення в інформації по стан навколишнього середовища, визначити залежність потреб від віку, статі, та віддаленості від підприємств.
- 2. Анкета для експертів.*

1.6 Джерела інформації

Джерелами отримання інформації для підготовки звіту являються:

- нормативно - правові акти (національне та міжнародне законодавство, державні та регіональні програми, рішення Кіровоградської та Дніпропетровської обласних та міських рад, розпорядження голів обласних та районних державних адміністрацій,);
- відповіді на інформаційні запити, які були адресовані керівникам органів виконавчої влади, органів місцевого самоврядування;
- дані розміщені на офіційних сайтах Кіровоградської обласної державної адміністрації, Кіровоградської міської ради, Дніпропетровської обласної державної адміністрації, міської ради Жовтих Вод.
- публікації, розміщені засобах масової інформації;
- публікації, розміщені в мережі internet;
- дані, отримані під час експертного інтерв'ю за участі представників органів місцевого самоврядування, органів державного управління, представників громадських організацій, науковців;
- дані, отримані під час опитування;
- дані отримані під час експерименту

Розділ 2. Результати громадського моніторингу

У даному розділі звіту міститься аналіз законодавства про доступ до інформації, аналіз дотримання законодавства про інформацію державними органами виконавчої влади та місцевого самоврядування, узагальнення про стан навколишнього природного середовища регіону, про хід виконання державних та місцевих програм екологічного змісту.

2.1. Аналіз законодавства про доступ до інформації

В українському правовому полі створено досить широке законодавче підґрунтя, що гарантує фізичним, юридичним особам, державним органам право на інформацію, встановлює правові підстави отримання інформації, порядок і строки надання запитуваної інформації, оскарження відмови в отримання інформації. Право на інформацію закріплено як на державному рівні Законами, так і на міжнародному – Конвенціями, які ратифіковані Верховною Радою України. Норми, що регламентують право на інформацію, в тому числі на екологічну інформацію містяться в таких нормативно-правових актах:

Орхуська Конвенція від 25.06.1998 ратифікована Законом України від 06.07.1999 №832-XIV

Конституція України від 28 черня 1996 року №254/96-ВР (Відомості Верховної Ради України (ВВР), 1996, N 30, ст. 141)

Закон України «Про інформацію» від 2.10.1992 №2657-XII (Відомості Верховної Ради України (ВВР), 1992, N 48, ст.650)

Закон України «Про охорону навколишнього природного середовища» від 25.06.1991 №1264-XII(Відомості Верховної Ради України (ВВР), 1991, N 41, ст.546)

Закон України «Про об'єднання громадян» від 16.06.1992 №2460- XII (Відомості Верховної Ради України (ВВР), 1992, N 34, ст.504)

Постанова Верховної Ради України “Про інформування громадськості з питань, що стосуються довкілля” від 4.11.2004р. №2169-IV

Наказі Міністерства охорони навколишнього природного середовища від 01.11.2005 № 397 «Про затвердження Положення про щоквартальне інформування населення через ЗМІ про об'єкти, які є найбільшими забруднювачами навколишнього природного середовища»

Детальніше розглянемо положення наведених нормативно-правових актів

Конвенція про доступ до інформації, участь громадськості в процесі прийняття рішень та доступ до правосуддя з питань, що стосуються довкілля (Орхуська конвенція) від 25.06.1998, ратифікована Верховною Радою України 06.07.1999

Із метою сприяння захисту права кожної людини нинішнього і прийдешніх поколінь жити в навколишньому середовищі, сприятливому для її здоров'я та добробуту, кожна із Сторін-учасниць цієї Конвенції гарантує права на доступ до інформації, на участь громадськості в процесі прийняття рішень і на доступ до правосуддя з питань, що стосуються навколишнього середовища, у відповідності до положень цієї Конвенції.

Ч.3 статті 2. Екологічна інформація означає будь-яку інформацію в письмовій, аудіовізуальній, електронній чи будь-якій іншій матеріальній формі про:

а) стан складових навколишнього середовища, таких як повітря й атмосфера, вода, ґрунт, земля, ландшафт і природні об'єкти, біологічні різноманіття та його компоненти, включаючи генетично змінені організми, та взаємодію між цими складовими;

б) фактори, такі як речовини, енергія, шум і випромінювання, а також діяльність або заходи, включаючи адміністративні заходи, угоди в галузі навколишнього середовища, політику, законодавство, плани і програми, що впливають або можуть впливати на складові навколишнього середовища, зазначені вище в підпункті а) і аналіз затрат і результатів та інший економічний аналіз та припущення, використані в процесі прийняття рішень з питань, що стосуються навколишнього середовища;

с) стан здоров'я та безпеки людей, умови життя людей, стан об'єктів культури і споруд тією мірою, якою на них впливає або може вплинути стан складових навколишнього середовища або через ці складові, фактори, діяльність або заходи, зазначені вище в підпункті б);

Стаття 4 Доступ до екологічної інформації

1. Кожна із Сторін гарантує, що за умов виконання наступних пунктів цієї Статті державні органи у відповідь на запит про надання екологічної інформації надаватимуть громадськості таку інформацію в рамках національного законодавства; включаючи, за наявності запиту і у відповідності до підпункту б) нижче, копії фактичних документів, які містять або охоплюють таку інформацію:

а) без необхідності формулювати свою зацікавленість;

б) у формі, відповідно до запиту, якщо тільки:

і) державний орган не має підстав надати її в іншій формі, причому повинні бути вказані причини, що виправдовують надання інформації саме в такій формі; або

ii) інформація вже не була надана громадськості в іншій формі.

2. Екологічна інформація, про яку згадувалося вище в пункті 1, надається в максимально стислі строки, але **не пізніше одного місяця після подання заяви**, якщо тільки обсяги та складність відповідної інформації не виправдовують продовження цього терміну до двох місяців після подання заяви. Подавець заяви інформується про будь-яке подовження строків і про причини, які є підставою для цього.

3. У запиті про надання екологічної інформації може бути відмовлено, якщо:

а) державний орган, до якого було направлено запит, не має у своєму розпорядженні відповідної екологічної інформації;

б) запит є очевидно необґрунтованим або сформульованим в надто загальному вигляді; або

с) запит стосується матеріалів, що знаходяться на завершальній стадії їх підготовки, або стосується внутрішнього інформаційного обміну міждержавними органами, коли такий виняток передбачається національним законодавством чи практикою, що склалася, при цьому враховується зацікавленість громадськості в розкритті такої інформації.

4. У запиті про надання екологічної інформації може бути відмовлено, якщо її оприлюднення може негативно вплинути на:

а) конфіденційність діяльності державних органів у випадках, коли така конфіденційність передбачається національним законодавством;

б) міжнародні стосунки, національну оборону або державну безпеку;

с) відправлення правосуддя, можливість для осіб бути відданими під справедливий судовий розгляд або спроможність державних органів проводити розслідування кримінального чи дисциплінарного характеру;

д) конфіденційність комерційної та промислової інформації у випадках, коли така конфіденційність охороняється законом з метою захисту законних економічних інтересів. В цьому контексті інформація про викиди, яка стосується охорони навколишнього середовища, підлягає оприлюдненню;

е) права інтелектуальної власності;

ф) конфіденційність особистих даних і/чи архівів, що стосуються фізичної особи, коли ця особа не дала громадськості згоди на оприлюднення такої інформації згідно з положеннями національного законодавства;

г) інтереси третьої сторони, яка надала інформацію, якщо ця сторона не зв'язана зобов'язаннями поступати належним чином, або якщо на цю сторону не може бути покладено такого зобов'язання, і в тих випадках, коли ця сторона не дає згоди на оприлюднення відповідного матеріалу; або

h) навколишнє середовище, на яке поширюється така інформація, наприклад місця розмноження рідкісних видів.

Вищезазначені обґрунтування відмови тлумачаться з урахуванням зацікавленості громадськості в оприлюдненні цієї інформації та з огляду на те, чи стосується інформація, що міститься у запиті, викидів у навколишнє середовище.

5. У тих випадках, коли державний орган не має у своєму розпорядженні екологічної інформації, котра міститься у запиті, цей державний орган в максимально стислий строк інформує подавця запиту про державний орган, до якого, як він вважає, можна звернутися із запитом про надання відповідної інформації, або передає цей запит такому органу та належним чином повідомляє про це подавця запиту.

П.2 ч.7 стаття 4 Відмова у запиті надається у максимально стислі строки, але не пізніше одного місяця, якщо тільки складність інформації не виправдовує продовження цього строку до двох місяців з моменту подання запиту. Подавця запиту інформують про будь-яке продовження такого строку і про його причини.

Стаття 5 регламентує порядок збору та поширення екологічної інформації

2. Кожна із Сторін забезпечує, щоб у межах національного законодавства процедури надання громадськості екологічної інформації були прозорими, а екологічна інформація була легко доступною, серед іншого, шляхом:

а) надання громадськості достатньої інформації про види та обсяги екологічної інформації, яка є у розпорядженні відповідних державних органів, основні умови, за яких така інформація може надаватися, і доступ до неї, а також про процес її отримання;

б) організації та здійснення таких практичних заходів, як:

i) забезпечення доступу громадськості до списків, реєстрів або архівів;

ii) встановлення вимог до посадових осіб підтримувати громадськість в отриманні доступу до інформації у відповідності до цієї Конвенції; і

iii) визначення контактних осіб; і

с) забезпечення безплатного доступу до екологічної інформації, що міститься в списках, реєстрах або архівах згідно з підпунктом б) i) вище.

3. Кожна із Сторін забезпечує поступове збільшення обсягу екологічної інформації в електронних базах даних, які є легко доступними для широкого загалу громадськості через публічні мережі зв'язку.

Інформація, доступна в такій формі, має включати:

- a) звіти про стан навколишнього середовища згідно з пунктом 4 нижче;
- b) тексти законодавчих актів з питань, що стосуються навколишнього середовища або мають до нього відношення;
- c) у відповідних випадках, документи з питань політики, плани та програми, що стосуються навколишнього середовища або мають до нього відношення, а також природоохоронні угоди; і
- d) іншу інформацію тією мірою, якою наявність зазначеної інформації в такій формі може сприяти застосуванню національного законодавства для виконання положень цієї Конвенції, за умов, якщо така інформація вже існує в електронній формі.

Стаття 7 Участь громадськості в питаннях розробки планів, програм і політичних документів, пов'язаних з навколишнім середовищем

Кожна із Сторін передбачає відповідні практичні та/або інші положення відносно участі громадськості на принципах прозорості та справедливості в процесі підготовки планів і програм, пов'язаних з навколишнім середовищем, надаючи громадськості необхідну інформацію. В рамках цих принципів застосовуються пункти 3, 4 і 8 Статті 6. Відповідний державний орган з урахуванням цілей даної Конвенції визначає кола громадськості, які можуть брати участь в цьому процесі. В міру можливостей кожна із Сторін прагне забезпечити громадськості можливостями для її участі в розробці екологічної політики.

Стаття 9. Доступ до правосуддя

1. Кожна із Сторін в рамках свого національного законодавства гарантує кожній особі, яка вважає, що її запит з отримання інформації відповідно до умов Статті 4 було проігноровано, неправомірно відхилено частково чи повністю, неадекватно задоволено, або підхід до розгляду такого запиту не відповідав положенням зазначеної статті, доступ до процедури розгляду прийнятого рішення в суді або іншому незалежному та неупередженому органі, заснованому згідно із законом.

Орхуська Конвенція всановлює принципи і порядок забезпечення громадськості правом на вільний доступ до екологічної інформації. Закони України повинні відповідати цій Конвенції. У разі виникнення розбіжностей застосовуються положення Конвенції.

Конституція України від 28 черня 1996 року
(Відомості Верховної Ради України (ВВР), 1996, N 30, ст. 141)

Ч. 2 статті 3 Конституції України проголошує, що права і свободи людини та їх гарантії визначають зміст і спрямованість діяльності держави. Держава відповідає перед людиною за свою діяльність. Утвердження і забезпечення прав і свобод людини є головним обов'язком держави.

Ч.2 статті 22 закріплює, що конституційні права і свободи гарантуються і не можуть бути скасовані.

Ч.2 статті 34 зазначає, що кожен має право вільно збирати, зберігати, використовувати і поширювати інформацію усно, письмово або в інший спосіб — на свій вибір.

Стаття 40. Усі мають право направляти індивідуальні чи колективні письмові звернення або особисто звертатися до органів державної влади, органів місцевого самоврядування та посадових і службових осіб цих органів, що зобов'язані розглянути звернення і дати обґрунтовану відповідь у встановлений законом строк.

Стаття 50 закріплює право кожного на безпечне для життя і здоров'я довкілля та на відшкодування завданої порушенням цього права шкоди. Кожному гарантується право вільного

доступу до інформації про стан довкілля, про якість харчових продуктів і предметів побуту, а також право на її поширення. Така інформація ніким не може бути засекречена.

Основний Закон України є найвищим гарантом у забезпеченні права на доступ до екологічної інформації.

Закон України « Про інформацію» від 2.10.1992

(Відомості Верховної Ради України (ВВР), 1992, N 48, ст.650)

Цей Закон закріплює право громадян України на інформацію, закладає правові основи інформаційної діяльності.

Стаття 1. Визначення інформації

Під інформацією цей Закон розуміє документовані або публічно оголошені відомості про події та явища, що відбуваються у суспільстві, державі та навколишньому природному середовищі.

Стаття 2. Мета і завдання Закону

Закон встановлює загальні правові основи одержання, використання, поширення та зберігання інформації, закріплює право особи на інформацію в усіх сферах суспільного і державного життя України, а також систему інформації, її джерела, визначає статус учасників інформаційних відносин, регулює доступ до інформації та забезпечує її охорону, захищає особу та суспільство від неправдивої інформації.

Стаття 5. Основні принципи інформаційних відносин

Основними принципами інформаційних відносин є:

гарантованість права на інформацію;

відкритість, доступність інформації та свобода її обміну;

об'єктивність, вірогідність інформації;

повнота і точність інформації;

законність одержання, використання, поширення та зберігання інформації.

Стаття 6. Державна інформаційна політика

Державна інформаційна політика — це сукупність основних напрямів і способів діяльності держави по одержанню, використанню, поширенню та зберіганню інформації.

Головними напрямками і способами державної інформаційної політики є:

забезпечення доступу громадян до інформації;

створення національних систем і мереж інформації;

зміцнення матеріально-технічних, фінансових, організаційних, правових і наукових основ інформаційної діяльності;

забезпечення ефективного використання інформації;

сприяння постійному оновленню, збагаченню та зберіганню національних інформаційних ресурсів;

створення загальної системи охорони інформації;

сприяння міжнародному співробітництву в галузі інформації і гарантування інформаційного суверенітету України;

сприяння задоволенню інформаційних потреб закордонних українців.

Державну інформаційну політику розробляють і здійснюють органи державної влади загальної компетенції, а також відповідні органи спеціальної компетенції.

Стаття 9. Право на інформацію

Всі громадяни України, юридичні особи і державні органи мають право на інформацію, що передбачає можливість вільного одержання, використання, поширення та зберігання відомостей, необхідних їм для реалізації ними своїх прав, свобод і законних інтересів, здійснення завдань і функцій.

Реалізація права на інформацію громадянами, юридичними особами і державою не повинна порушувати громадські, політичні, економічні, соціальні, духовні, екологічні та інші права, свободи і законні інтереси інших громадян, права та інтереси юридичних осіб.

Стаття 10. Гарантії права на інформацію

Право на інформацію забезпечується:

обов'язком органів державної влади, а також органів місцевого і регіонального самоврядування інформувати про свою діяльність та прийняті рішення;

створенням у державних органах спеціальних інформаційних служб або систем, що забезпечували б у встановленому порядку доступ до інформації;

вільним доступом суб'єктів інформаційних відносин до статистичних даних, архівних, бібліотечних і музейних фондів; обмеження цього доступу зумовлюються лише специфікою цінностей та особливими умовами їх схоронності, що визначаються законодавством; створенням механізму здійснення права на інформацію;

здійсненням державного контролю за додержанням законодавства про інформацію;

встановленням відповідальності за порушення законодавства про інформацію.

Стаття 28. Режим доступу до інформації

Режим доступу до інформації — це передбачений правовими нормами порядок одержання, використання, поширення і зберігання інформації.

За режимом доступу інформація поділяється на **відкриту інформацію** та **інформацію з обмеженим доступом**.

Держава здійснює контроль за режимом доступу до інформації.

Завдання контролю за режимом доступу до інформації полягає у забезпеченні додержання вимог законодавства про інформацію всіма державними органами, підприємствами, установами та організаціями, недопущенні необгрунтованого віднесення відомостей до категорії інформації з обмеженим доступом.

Державний контроль за додержанням встановленого режиму здійснюється спеціальними органами, які визначають Верховна Рада України і Кабінет Міністрів України.

У порядку контролю Верховна Рада України може вимагати від урядових установ, міністерств, відомств звіти, які містять відомості про їх діяльність по забезпеченню інформацією заінтересованих осіб (кількість випадків відмови у наданні доступу до інформації із зазначенням мотивів таких відмов; кількість та обгрунтування застосування режиму обмеженого доступу до окремих видів інформації; кількість скарг на неправомірні дії посадових осіб, які відмовили у доступі до інформації, та вжиті щодо них заходи тощо).

Стаття 29. Доступ до відкритої інформації

Доступ до відкритої інформації забезпечується шляхом:

систематичної публікації її в офіційних друкованих виданнях (бюлетенях, збірниках);

поширення її засобами масової комунікації;

безпосереднього її надання заінтересованим громадянам, державним органам та юридичним особам.

Стаття 30. Інформація з обмеженим доступом

Інформація з обмеженим доступом за своїм правовим режимом поділяється на **конфіденційну і таємну**.

Конфіденційна інформація — це відомості, які знаходяться у володінні, користуванні або розпорядженні окремих фізичних чи юридичних осіб і поширюються за їх бажанням відповідно до передбачених ними умов.

Стосовно інформації, що є власністю держави і знаходиться в користуванні органів державної влади чи органів місцевого самоврядування, підприємств, установ та організацій усіх форм власності, з метою її збереження може бути відповідно до закону встановлено обмежений доступ — надано статус конфіденційної. Порядок обліку, зберігання і використання документів та інших носіїв інформації, що містять зазначену інформацію, визначається Кабінетом Міністрів України.

До конфіденційної інформації, що є власністю держави і знаходиться в користуванні органів державної влади чи органів місцевого самоврядування, підприємств, установ та організацій усіх форм власності, не можуть бути віднесені відомості:

про стан довкілля, якість харчових продуктів і предметів побуту;

про аварії, катастрофи, небезпечні природні явища та інші надзвичайні події, які сталися або можуть статися і загрожують безпеці громадян;

про стан здоров'я населення, його життєвий рівень, включаючи харчування, одяг, житло, медичне обслуговування та соціальне забезпечення, а також про соціально-демографічні показники, стан правопорядку, освіти і культури населення;

стосовно стану справ із правами і свободами людини і громадянина, а також фактів їх порушень;

про незаконні дії органів державної влади, органів місцевого самоврядування, їх посадових та службових осіб;

інша інформація, доступ до якої відповідно до законів України та міжнародних договорів, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України, не може бути обмеженим.

До таємної інформації належить інформація, що містить відомості, які становлять державну та іншу передбачену законом таємницю, розголошення якої завдає шкоди особі, суспільству і державі.

Віднесення інформації до категорії таємних відомостей, які становлять державну таємницю, і доступ до неї громадян здійснюється відповідно до закону про цю інформацію.

Порядок обігу таємної інформації та її захисту визначається відповідними державними органами за умови додержання вимог, встановлених цим Законом.

Порядок і терміни обнародування таємної інформації визначаються відповідним законом.

Інформація з обмеженим доступом може бути поширена без згоди її власника, якщо ця інформація є суспільно значимою, тобто якщо вона є предметом громадського інтересу і якщо право громадськості знати цю інформацію переважає право її власника на її захист.

Стаття 32. Інформаційний запит щодо доступу до офіційних документів і запит щодо надання письмової або усної інформації

Під інформаційним запитом (надалі — запитом) щодо доступу до офіційних документів у цьому Законі розуміється звернення з вимогою про надання можливості ознайомлення з

офіційними документами. Запит може бути індивідуальним або колективним. Він подається у письмовій формі.

Громадянин має право звернутися до державних органів і вимагати надання будь-якого офіційного документа, незалежно від того, стосується цей документ його особисто чи ні, крім випадків обмеження доступу, передбачених цим Законом.

Під запитом щодо надання письмової або усної інформації у цьому Законі розуміється звернення з вимогою надати письмову або усну інформацію про діяльність органів законодавчої, виконавчої та судової влади України, їх посадових осіб з окремих питань.

Громадяни України, державні органи, організації і об'єднання громадян (надалі — запитувачі) подають запит відповідному органу законодавчої, виконавчої та судової влади, його посадовим особам. *У запиті повинно бути зазначено прізвище, ім'я та по батькові запитувача, документ, письмова або усна інформація, що його цікавить, та адреса, за якою він бажає одержати відповідь.*

Органи законодавчої, виконавчої та судової влади України, їх посадові особи зобов'язані надавати інформацію, що стосується їх діяльності, письмово, усно, по телефону чи використовуючи публічні виступи своїх посадових осіб.

Стаття 33. Термін розгляду запиту щодо доступу до офіційних документів

Термін вивчення запиту на предмет можливості його задоволення не повинен перевищувати десяти календарних днів.

Протягом вказаного терміну державна установа письмово доводить до відома запитувача, що його запит буде задоволено або що запитуваний документ не підлягає наданню для ознайомлення.

Задоволення запиту здійснюється протягом місяця, якщо інше не передбачено законом.

Аналогічний термін розгляду встановлюється і щодо запиту про надання письмової інформації.

Стаття 34. Відмова та відстрочка задоволення запиту щодо доступу до офіційних документів

Відмова в задоволенні запиту доводиться до відома запитувача у письмовій формі з роз'ясненням порядку оскарження прийнятого рішення.

У відмові має бути зазначено:

- 1) посадову особу державної установи, яка відмовляє у задоволенні запиту;
- 2) дату відмови;
- 3) мотивовану підставу відмови.

Відстрочка задоволення запиту допускається в разі, якщо запитуваний документ не може бути надано для ознайомлення у місячний термін. Повідомлення про відстрочку доводиться до відома запитувача у письмовій формі з роз'ясненням порядку оскарження прийнятого рішення.

Стаття 35. Оскарження відмови і відстрочки задоволення запиту щодо доступу до офіційних документів

Відмову або відстрочку задоволення запиту може бути оскаржено.

У разі відмови в наданні документа для ознайомлення або відстрочки задоволення запиту запитувач має право оскаржити відмову або відстрочку **до органу вищого рівня**.

Якщо на скаргу, подану до органу вищого рівня, дається негативна відповідь, запитувач має право оскаржити цю відмову **до суду**.

У разі, коли запитувач звернувся до суду, обов'язок доводити законність відмови чи відстрочки задоволення запиту покладається на відповідача — державну установу.

Суд має право для забезпечення повноти та об'єктивності розгляду справи запитати офіційні документи, у можливості ознайомлення з якими було відмовлено, і, вивчивши їх, прийняти рішення про обґрунтованість (або необґрунтованість) дій посадових осіб державної установи.

Якщо відмову або відстрочку визнано необґрунтованою, суд зобов'язує державну установу надати запитувачу змогу ознайомитися з офіційним документом і постановляє окрему ухвалу щодо посадових осіб, які відмовили заявнику.

Необґрунтована відмова у наданні змоги для ознайомлення з офіційними документами або порушення визначеного терміну її надання без поважних причин тягнуть за собою дисциплінарну або іншу відповідальність посадових осіб державних установ у порядку, встановленому законами України.

Офіційні документи, надані на запити органами законодавчої, виконавчої та судової влади України, можуть публікуватися.

Запитувачі мають право робити виписки з наданих їм для ознайомлення офіційних документів, фотографувати їх, записувати текст на магнітну плівку тощо. Власник документів має право за відповідну плату виготовляти за бажанням запитувача копії запитуваних документів.

Не підлягає оплаті робота по пошуку офіційних документів.

Стаття 37. Документи та інформація, що не підлягають наданню для ознайомлення за запитом

Не підлягають обов'язковому наданню для ознайомлення за інформаційними запитом офіційні документи, які містять у собі:

інформацію, визнану у встановленому порядку державною таємницею;

конфіденційну інформацію;

інформацію про оперативну і слідчу роботу органів прокуратури, МВС, СБУ, роботу органів дізнання та суду у тих випадках, коли її розголошення може зашкодити оперативним заходам, розслідуванню чи дізнанню, порушити право людини на справедливий та об'єктивний судовий розгляд її справи, створити загрозу життю або здоров'ю будь-якої особи;

інформацію, що стосується особистого життя громадян;

документи, що становлять внутрішню службову кореспонденцію (довідні записки, переписка між підрозділами та інше), якщо вони пов'язані з розробкою напряму діяльності установи, процесом прийняття рішень і передують їх прийняттю;

інформацію, що не підлягає розголошенню згідно з іншими законодавчими або нормативними актами. Установа, до якої звернуто запит, може не надавати для ознайомлення документ, якщо він містить інформацію, яка не підлягає розголошенню на підставі нормативного акта іншої державної установи, а та державна установа, яка розглядає запит, не має права вирішувати питання щодо її розсекречення;

інформацію фінансових установ, підготовлену для контрольно-фінансових відомств.

Стаття 43. Права учасників інформаційних відносин

Учасники інформаційних відносин мають право одержувати (виробляти, добувати), використовувати, поширювати та зберігати інформацію в будь-якій формі з використанням будь-яких засобів, крім випадків, передбачених законом.

Кожний учасник інформаційних відносин для забезпечення його прав, свобод і законних інтересів має право на одержання інформації про:

діяльність органів державної влади;

діяльність народних депутатів;

діяльність органів місцевого і регіонального самоврядування та місцевої адміністрації;

те, що стосується його особисто.

Стаття 47. Відповідальність за порушення законодавства про інформацію

Порушення законодавства України про інформацію тягне за собою дисциплінарну, цивільно-правову, адміністративну або кримінальну відповідальність згідно з законодавством України. Відповідальність за порушення законодавства про інформацію несуть особи, винні у вчиненні таких порушень, як:

необгрунтована відмова від надання відповідної інформації;

надання інформації, що не відповідає дійсності;

несвоєчасне надання інформації;

навмисне приховування інформації;

примушення до поширення або перешкоджання поширенню певної інформації, а також цензура;

поширення відомостей, що не відповідають дійсності, ганьблять честь і гідність особи;

безпідставна відмова від поширення певної інформації;

використання і поширення інформації стосовно особистого життя громадянина без його згоди особою, яка є власником відповідної інформації внаслідок виконання своїх службових обов'язків;

розголошення державної або іншої таємниці, що охороняється законом, особою, яка повинна охороняти цю таємницю;

порушення порядку зберігання інформації;

навмисне знищення інформації;

необгрунтоване віднесення окремих видів інформації до категорії відомостей з обмеженим доступом;

порушення порядку обліку, зберігання і використання документів та інших носіїв інформації, які містять конфіденційну інформацію, що є власністю держави.

Закон України «Про охорону навколишнього природного середовища» від 25.06.1991 (Відомості Верховної Ради України (ВВР), 1991, N 41, ст.546)

Цей Закон визначає правові, економічні та соціальні основи організації охорони навколишнього природного середовища в інтересах нинішнього і майбутніх поколінь.

Стаття 3 пункт ж) закріплює важливий принцип - **гласність і демократизм** при прийнятті рішень, реалізація яких впливає на стан навколишнього природного середовища, формування у населення екологічного світогляду;

Стаття 9. Екологічні права громадян України

Кожний громадянин України має право на:

а) безпечне для його життя та здоров'я навколишнє природне середовище;

б) участь в обговоренні та внесення пропозицій до проектів нормативно-правових актів, матеріалів щодо розміщення, будівництва і реконструкції об'єктів, які можуть негативно впливати на стан навколишнього природного середовища, внесення пропозицій до органів державної влади та органів місцевого самоврядування, юридичних осіб, що беруть участь в прийнятті рішень з цих питань; (Пункт "б" частини першої статті 9 в редакції Закону N 254-IV від 28.11.2002)

в) участь в розробці та здійсненні заходів щодо охорони навколишнього природного середовища, раціонального і комплексного використання природних ресурсів;

г) здійснення загального і спеціального використання природних ресурсів;

д) об'єднання в громадські природоохоронні формування;

е) вільний доступ до інформації про стан навколишнього природного середовища (екологічна інформація) та вільне отримання, використання, поширення та зберігання такої інформації, за винятком обмежень, встановлених законом;

є) участь у публічних слуханнях або відкритих засіданнях з питань впливу запланованої діяльності на навколишнє природне середовище на стадіях розміщення, проектування, будівництва і реконструкції об'єктів та у проведенні громадської екологічної експертизи;

- ж) одержання екологічної освіти;
- з) подання до суду позовів до державних органів, підприємств, установ, організацій і громадян про відшкодування шкоди, заподіяної їх здоров'ю та майну внаслідок негативного впливу на навколишнє природне середовище;
- и) оскарження у судовому порядку рішень, дій або бездіяльності органів державної влади, органів місцевого самоврядування, їх посадових осіб щодо порушення екологічних прав громадян у порядку, передбаченому законом.

Стаття 25. Інформація про стан навколишнього природного середовища (екологічна інформація)

Інформація про стан навколишнього природного середовища (екологічна інформація) — це будь-яка інформація в письмовій, аудіовізуальній, електронній чи іншій матеріальній формі про:

стан навколишнього природного середовища чи його об'єктів - землі, вод, надр, атмосферного повітря, рослинного і тваринного світу та рівні їх забруднення; біологічне різноманіття і його компоненти, включаючи генетично видозмінені організми та їх взаємодію із об'єктами навколишнього природного середовища; джерела, фактори, матеріали, речовини, продукцію, енергію, фізичні фактори (шум, вібрацію, електромагнітне випромінювання, радіацію), які впливають або можуть вплинути на стан навколишнього природного середовища та здоров'я людей; загрозу виникнення і причини надзвичайних екологічних ситуацій, результати ліквідації цих явищ, рекомендації щодо заходів, спрямованих на зменшення їх негативного впливу на природні об'єкти та здоров'я людей; екологічні прогнози, плани і програми, заходи, в тому числі адміністративні, державну екологічну політику, законодавство про охорону навколишнього природного середовища; витрати, пов'язані із здійсненням природоохоронних заходів за рахунок фондів охорони навколишнього природного середовища, інших джерел фінансування, економічний аналіз, проведений у процесі прийняття рішень з питань, що стосуються довкілля. Основними джерелами такої інформації є дані моніторингу довкілля, кадастрів природних ресурсів, реєстри, автоматизовані бази даних, архіви, а також довідки, що видаються уповноваженими на те органами державної влади, органами місцевого самоврядування, громадськими організаціями, окремими посадовими особами.

Стаття 25-1. Екологічне інформаційне забезпечення

Спеціально уповноважений центральний орган виконавчої влади з питань екології та природних ресурсів, його органи на місцях, органи місцевого самоврядування, підприємства, установи та організації, діяльність яких може негативно вплинути або впливає на стан навколишнього природного середовища, життя і здоров'я людей, зобов'язані забезпечувати вільний доступ населення до інформації про стан навколишнього природного середовища.

Екологічне інформаційне забезпечення здійснюється органами державної влади та органами місцевого самоврядування в межах їх повноважень шляхом:

- а) підготовки спеціально уповноваженим центральним органом виконавчої влади з питань екології та природних ресурсів і подання на розгляд Верховної Ради України щорічної Національної доповіді про стан навколишнього природного середовища в Україні, а після її розгляду Верховною Радою України — опублікування окремим виданням та розміщення в системі Інтернет;
- б) щорічного інформування Радою міністрів Автономної Республіки Крим, обласними державними адміністраціями, Київською та Севастопольською міськими державними адміністраціями відповідних рад та населення про стан навколишнього природного середовища відповідних територій;
- в) систематичного інформування населення через засоби масової інформації про стан навколишнього природного середовища, динаміку його змін, джерела забруднення, розміщення

відходів чи іншої зміни навколишнього природного середовища і характер впливу екологічних факторів на здоров'я людей;

г) негайного інформування про надзвичайні екологічні ситуації;

г) передачі інформації, отриманої в результаті проведення моніторингу довкілля, каналами інформаційних зв'язків органам, уповноваженим приймати рішення щодо отриманої інформації;

д) забезпечення вільного доступу до екологічної інформації, яка не становить державної таємниці і міститься у списках, реєстрах, архівах та інших джерелах.

Стаття 68 встановлює, що за відмову від надання своєчасної, повної та достовірної інформації про стан навколишнього природного середовища, а також про джерела забруднення, у приховуванні випадків аварійного забруднення навколишнього природного середовища або фальсифікації відомостей про стан екологічної обстановки чи захворюваності населення, винна особа несе **відповідальність**.

Закон України «Про об'єднання громадян»

(Відомості Верховної Ради України (ВВР), 1992, N 34, ст.504)

Стаття 20 Для здійснення цілей і завдань, визначених у статутних документах, зареєстровані об'єднання громадян користуються правом: одержувати від органів державної влади і управління та органів місцевого самоврядування інформацію, необхідну для реалізації своїх цілей і завдань.

Постанова Верховної Ради України «Про інформування громадськості з питань, що стосуються довкілля» від 4.11.2004 №2169-IV була прийнята з метою забезпечення широкого доступу до екологічної інформації, а також на виконання положень Організаційної Конвенції, законів України «Про охорону навколишнього природного середовища», «Про об'єкти підвищеної небезпеки».

Даною Постановою Верховна Рада України зобов'язує Кабінет Міністрів України щорічно інформувати населення через засоби масової інформації про 100 об'єктів, які є найбільшими забруднювачами навколишнього природного середовища;

щоквартально інформувати - про десять об'єктів, які є найбільшими забруднювачами навколишнього природного середовища на загальнодержавному рівні за минулий квартал;

Постанова покладає обов'язок на Раду міністрів Автономної Республіки Крим, обласні державні адміністрації, органи місцевого самоврядування та місцеві органи виконавчої влади, Київську та Севастопольську міську державні адміністрації забезпечити щоквартальне інформування населення через засоби масової інформації про: об'єкти, які є найбільшими забруднювачами навколишнього природного середовища;

екологічно небезпечні аварії та надзвичайні ситуації техногенного і природного характеру, дії, які можуть застосовуватися громадянами для зменшення їх впливу на здоров'я людей та довкілля, а також про заходи, що вживаються для подолання і ліквідації наслідків таких аварій та надзвичайних ситуацій.

Наказом Міністерства охорони навколишнього природного середовища від 01.11.2005 № 397 “Про затвердження Положення про щоквартальне інформування населення через ЗМІ про об'єкти, які є найбільшими забруднювачами навколишнього природного середовища”

Міністерство охорони навколишнього природного середовища зобов'язане аналізувати інформацію та уточнювати перелік об'єктів, які є найбільшими забруднювачами навколишнього природного середовища, оприлюднювати екологічну інформацію.

Державний комітет телебачення та радіомовлення, обласні, Київська та Севастопольська міські державні адміністрації повинні сприяти широкому висвітленню державними аудіовізуальними та друкованими

ЗМІ матеріалів про об'єкти, які є найбільшими забруднювачами навколишнього природного середовища.

Підприємств, які є найбільшими забруднювачами навколишнього природного середовища зобов'язані подавати до територіальних органів Мінприроди інформацію про викиди викидів забруднюючих речовин в атмосферне повітря, у водні об'єкти; заходи, плани, програми та проекти щодо зниження негативного впливу об'єктів на довкілля.

Зі змісту наведених нормативно-правових актів можна зробити висновок, що на законодавчому рівні гарантується вільний, прозорий доступ до екологічної інформації, за недотримання якого порушники притягуються до відповідальності.

В Україні існує, доволі розповсюджена, практика ігнорування вимог законодавства, тому практика не завжди підтверджує теорію.

2.2. Оцінка потреб цільової аудиторії – населення Кіровоградської та Дніпропетровської областей.

2.2.1. Оцінка мешканцями регіонів рівня впливу урановидобувних шахт та уранозбагачувального комбіната на навколишнє середовище.

Для того, щоб оцінити потребу населення в інформації, стосовно впливу на навколишнє середовище урановидобувних та уранозбагачувальних підприємств було проведено опитування, методом анкетування.

Всього було опитано 680 осіб, які мешкають в м. Кіровограді, с. Мала Виска, с. Петрове Кіровоградської області, м. Жовті Води Дніпропетровської області.

З них майже 87% відсотків виписують місцеві газети, 92% - мають радіо, 47% - користуються Інтернетом. Серед респондентів віком від 18 до 25 років – мають доступ до Інтернету – 96%, в віці від 25 до 40 років - 77%.

В оцінці потреби в інформації стосовно стану навколишнього середовища та впливу на навколишнє середовище урановидобувних та уранозбагачувальних підприємств респонденти були одноставні – така інформація потрібна.

Дуже чітко відслідковується тенденція прямої залежності в визначеності рівня шкоди для здоров'я населення діяльності урановидобувних та уранозбагачувальних підприємств від віддаленості місця проживання від цих підприємств.

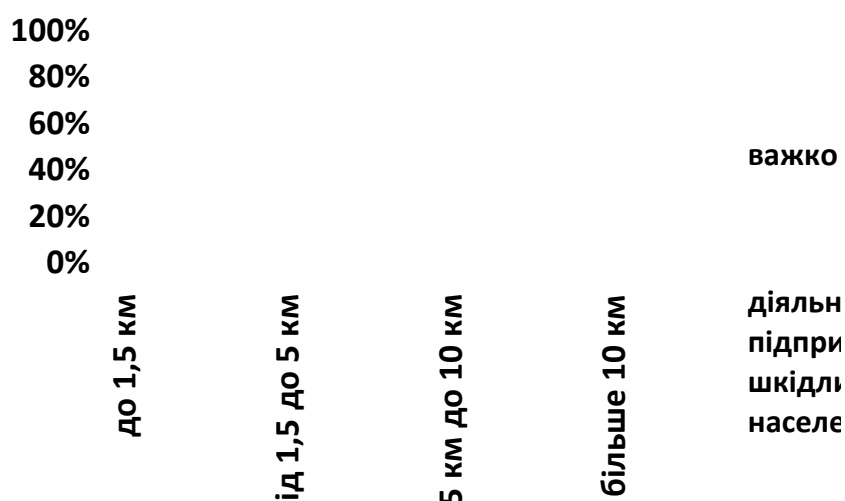

Рис. 1. Визначення респондентами рівня шкідливості діяльності підприємств на здоров'я в залежності від віддаленості місця проживання від підприємств, діяльність яких пов'язана з ураном..

Серед чинників впливу на здоров'я населення, респонденти відзначили: дія радону, рівень запиленості, забруднення водоймищ, забруднення ґрунтовних вод.

Крім того, респонденти, що мешкають в радіусі 1,5 км від шахти, зазначили, що діяльність шахти впливає на руйнацію їх будинків. Щоденно шахтою проводяться підземні вибухи і це негативно впливає на стан будинків, які знаходяться в зоні діяльності шахт.

Не можна говорити про однозначну залежність у визначенні рівня шкоди для навколишнього середовища діяльності підприємств від місця проживання. Тут респонденти більш однотайні: діяльність урановидобувних і уранозбагачувальних підприємств шкодить навколишньому середовищу.

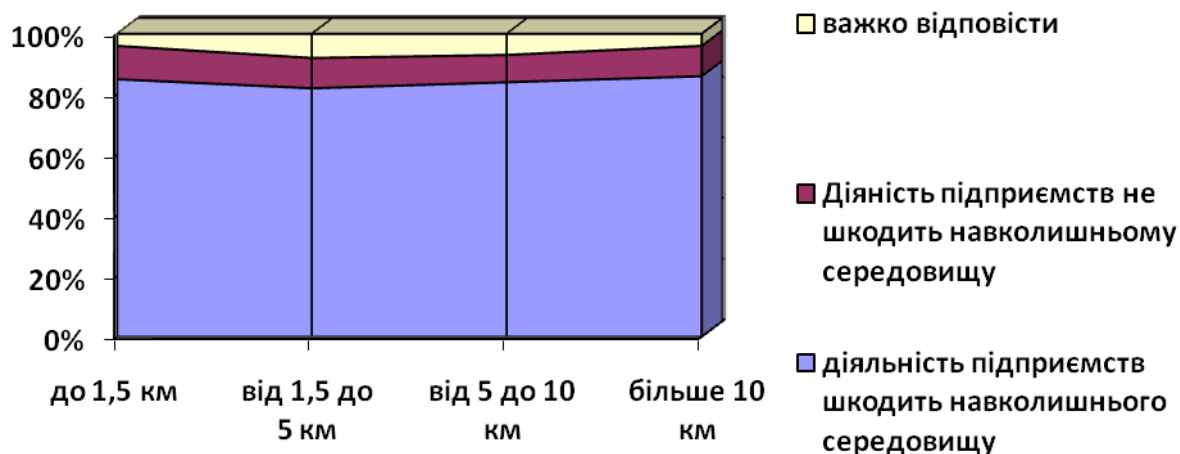

Рис. 2. Розподіл відповідей щодо визначення рівня шкідливості діяльності підприємств для навколишнього середовища в залежності від віддаленості місця проживання респондентів від підприємств.

Як бачимо, більше 80% респондентів, практично незалежно від віку та статті, відстані підприємств даленості від підприємств наголошують на тому, що діяльність урановидобувних та уранопереробних підприємств шкодить навколишньому середовищу.

Практично 10% респондентів визначили, що ці підприємства не наносять шкоди навколишньому середовищу.

Серед найболючіших проблем, на думку мешканців, є проблема утилізації відходів цих підприємств, потрапляння в повітря, ґрунтові води та ґрунти радіоактивного пилу, високий рівень виходу на поверхню урану, систематичне відкачування ґрунтових вод.

2.2.2. Потреби цільової аудиторії в отриманні інформації про стан навколишнього середовища

З іншого боку, респонденти відзначають, що не вистачає інформації про вплив на навколишнє середовище та здоров'я населення діяльності цих підприємств з незалежних, фахових, неупереджених джерел.

Під час опитування було з'ясовано, що потреба в отриманні інформації стосовно стану навколишнього середовища дуже висока.

100
99
98
97
96
95
94
93
92

Рис. 3. Потреба населення в отриманні інформації стосовно стану навколишнього природного середовища

Як бачимо, найменше потребують інформації про стан навколишнього середовища особи в віці від 18-25 років, які мешкають на відстані більше 10 км від підприємств, які працюють з ураном.

Потреба населення, яке мешкає на відстані від 1,5 км дуже висока незалежно від віку.

На питання: «Якими джерелами, для отримання інформації ви користуєтесь?»

Таблиця 2

Основні джерела інформації

Вік	Спілкування з оточенням	Телебачення	Радіо	Газети	Інтер Нет	Науково-популярна та спеціалізована література
18-25 років	45%	51%	42%	16%	61%	2%
25-40 років	65%	76%	53%	67%	49%	6%
40-55	78%	81%	89%	79%	12%	4%
Більше 55 років	83%	87%	98%	71%	3%	2%
Середньо зважена	72,2%	77,65%	78,09%	65,29%	23,67%	3,67%

Населення має високу потребу в отриманні інформації про стан навколишнього середовища, рівень впливу іонізуючого випромінювання на довкілля, здоров'я населення.

Майже 65% населення зазначили, що готові отримувати екологічну інформацію через засоби масової інформації (газети, телебачення, радіо).

Респондентам пропонувалось визначити наскільки джерела інформації відповідають їх очікуванням та задовольняють потребам в отриманні інформації про вплив урановидобувної та уранозбагачувальної промисловості.

Таблиця 3.

Відповідність джерел інформації очікуванням та задоволенню потреб в отриманні інформації про вплив урановидобувної та уранопереробної промисловості

Вік	Спілкування з оточенням	Телебачення	Радіо	Газети	Інтер Нет	Науково-популярна та спеціалізована література
18-25 років	41%	10 %	9%	9%	56%	1%
25-40 років	56%	9 %	13 %	10%	43%	2%
40-55	67%	23 %	18%	11%	8%	9%
Більше 55 років	78 %	31%	43%	8%	0%	12 %
Середньо зважена	64,71%	20,73%	23,67%	9,85%	19,26%	7,35%

Таким чином ми бачимо дуже велику різницю між очікуваннями в отриманні інформації та тим, як різні джерела інформації задовольняють ці потреби.

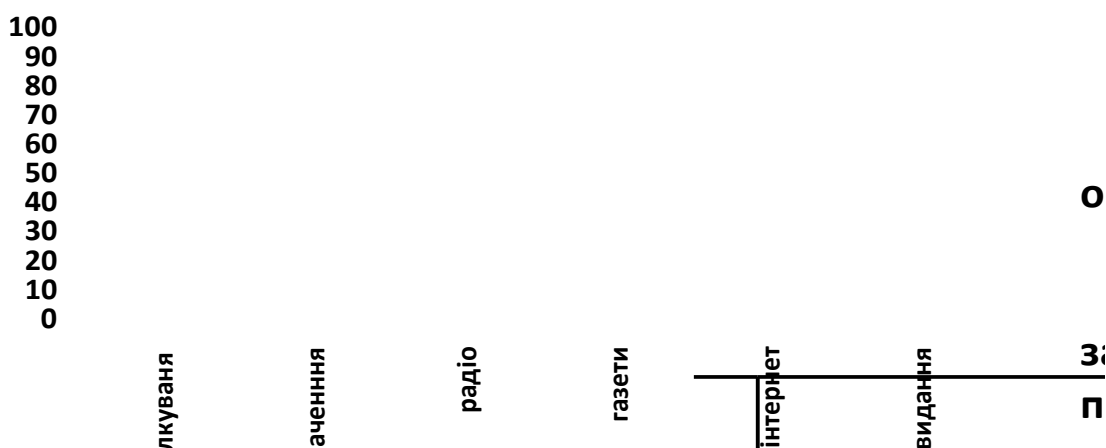

Рис.4. Різниця між очікуваннями в отриманні інформації та задоволенням інформаційних потреб джерелами інформації

Найбільша розбіжність між очікуваннями та задоволенням потреб є в найпоширеніших засобах масової інформації: радіо, телебачення, газети.

2.3. Аналіз рівня доступу до інформації про стан навколишнього середовища .

2.3.1. Можливість пасивного доступу до інформації.

Для того, щоб визначитись з можливістю отримати інформацію, сидячи дома на дивані, ми провели дослідження публікації в регіональних газетах, інформаційних сайтах. Так як більшість дніпропетровських регіональних газет не занесені до всеукраїнського каталогу періодичних видань, а ні Кіровоградські, а ні державні канали не транслюють передачі дніпропетровського регіонального телебачення, і ми мали змогу знайомитись тільки з тою інформацією, що була розміщена на інтернет сторінках, то при дослідженні акценти були зміщені в сторону кіровоградських засобів масової інформації.

Регіональне телебачення.

На сайтах Дніпропетровської міської студії телебачення (www.34-tv.com), Товариства з обмеженою відповідальністю, ТРК "Стерх" (11 канал), (www.11channel.dp.ua), Товариства з обмеженою відповідальністю "Телевізійна компанія "Приват "ТБ Дніпро" (9 канал), (www.9-channel.com), Телеканал Кіровоград (<http://kodtrk.tv>) протягом листопада 2009 – лютого 2010 року не було розміщено жодного матеріалу на екологічну тематику, якщо не враховувати матеріалів про снігопади та загрозу повені.

Газетні матеріали.

Газети „Вісті Придніпров’я” www.vesti.dp.ua, “Днепр вечерний”, www.dv-gazeta.com.ua, інформаційно-аналітичне агентство “Придніпров’я”, www.dnepronews.com.ua, громадсько-політичне щотижневє видання "Левый берег" www.lb.com.ua, «Відомості Дніпродзержинської міської ради» www.new-most.info. Матеріали на екологічну тематику відсутні.

Було досліджено матеріали в 11 виданнях протягом 23 тижнів. Таким чином було проаналізовано 253 газетних випусків.

Таблиця 4.

Дослідження публікацій у регіональних газетах, інформаційних сайтах з екологічної тематики

Назва газети	Екологічні новини	Уран,шахти	Екологічні програми та звіти їх виконання
Олександрійська правда	Інформація відсутня	«Хто і як дбає про розвиток бурого вугілля» (03.12.2009(48(158))	Інформація відсутня
Зорі над Синюхою	«Земельним ресурсам надійний захист!» (12.12.2009)№48(8709)	Інформація відсутня	Інформація відсутня
Придніпров’я	«Стихійні смітники-методи боротьби із ними вимагають жорстоких заходів» (12.12.09.№49(9365)	Інформація відсутня	Інформація відсутня
«Вечірня»	«Нове слово в озелененні» (25.12.2009)№52(1136)	Інформація відсутня	Інформація відсутня
«Новоукраїнські новини»	«Газета виступила. Що зроблено?» (28.11.2009)	Інформація відсутня	Інформація відсутня
«Трудівник устинівщини»	«Шкідливі наслідки» (07.11.09 №83(9064)) «Посадили каштани» (17.11.09.№86(9067))	Інформація відсутня	Інформація відсутня

«Честь хлібороба»	«Курс на екологічно чисту продукцію»	Інформація відсутня	Інформація відсутня
«Слово і час»	«Вода-найкраще творіння природи»(10.11.09)	Інформація відсутня	Інформація відсутня
«Народне слово»	Інформація відсутня	Потрібні фінансування і висновок екологів (17 листопада 2009)	Інформація відсутня
«21 канал»	Інформація відсутня	Інформація відсутня	Інформація відсутня
«Україна – центр »	«Нам здесь жить!», № 49 від 02 грудня 2009	«Урановый триллер» №51 від 16 грудня 2009 09 декабря 2009 «Переходящая урановая шахта» №50 №49 від 02 декабря 2009 «Что-то с областью моей случилось» №47 от 18 ноября 2009 «Веритасу» – верить! 11 ноября 2009 Сергей Тигипко: «С нами будут считаться!»	Інформація відсутня

Тільки 6% випусків газет містили, хоча б якусь інформацію на екологічну тематику. (інформація про снігопади та замети не враховувалась, тому що вона як правило подавалась в озрізі якості роботи комунальників)

Таким чином, щотижневик «Україна – центр», при тому, що за 4 місяці в 17 випусках було всього 5 публікацій, є найекологічнішою газетою. І єдиною на 2 регіони з перерахованих, які публікують інформацію про діяльність підприємств, пов'язаних з видобутком та переробкою урану.

Жодна газета протягом листопада 2009 – березня 2010 року не оприлюднила звітів за виконання екологічних програм регіонів.

Більш детальний дайджест екологічних новин розміщений в додатку.

Інформація, розміщена на офіційних сайтах органів влади

Моніторингом було охоплено офіційні сайти органів виконавчої влади Кіровоградської та Дніпропетровської областей, їх структурних підрозділів, органів місцевого самоврядування м. Кіровограда, м. Жовті Води.

На сайті Кіровоградської обласної державної адміністрації є перелік обласних програм. Нам вдалось з'ясувати, що в регіоні діють наступні регіональні програми:

1. Програма екологічного оздоровлення басейну Дніпра та поліпшення умов якості питної води у Кіровоградській області на 2000-2010 роки.
2. Програма екологічної реабілітації гірничодобувних районів Кіровоградської області на 2002 - 2010 роки
3. Обласна програма формування національної екологічної мережі на території Кіровоградської області 2003-2015 роки
4. Комплексна обласна програма запобігання та реагування на надзвичайні ситуації техногенного та природного характеру у Кіровоградській області на 2006 -2010 роки та на період до 2015 року
5. Обласна програма «Питна вода Кіровоградської області» на 2005 -2020 роки
6. Обласна програма моніторингу довкілля Кіровоградської області на 2007 – 2010 роки
7. Комплексна обласна програма захисту населення Кіровоградської області від іонізуючого випромінювання на 2009 -2013 роки
8. Комплексна програми охорони навколишнього природного середовища Кіровоградської області на 2009 – 2012 роки

В Дніпропетровській області діють наступні програми:

1. Програма виходу з екологічної кризи м. Кривий Ріг.
2. Обласна комплексна програма поводження з відходами на 2006 – 2015 роки.
3. Програма розвитку земельних відносин у Дніпропетровській області на 2001 – 2010 роки.
4. Програма запобігання виникненню надзвичайних ситуацій, оперативного реагування на них та забезпечення пожежної безпеки в Дніпропетровській області на період до 2010 року.
5. Програма створення і використання матеріальних резервів для ліквідації надзвичайних ситуацій техногенного та природного характерів та їх наслідків у Дніпропетровській області в 2003 – 2012 роках.
6. Регіональна програма ліквідації наслідків підтоплення території в містах і селищах Дніпропетровської області.
7. Програма охорони навколишнього природного середовища Дніпропетровської області на 2005 – 2015 роки.
8. Програма формування та розвитку національної екологічної мережі Дніпропетровської області на 2006 – 2015 роки.
9. Програма поліпшення екологічного стану Дніпропетровської області за рахунок зменшення забруднення довкілля основними підприємствами-забруднювачами на 2007 – 2015 роки.
10. Регіональна програма щодо тимчасового зберігання, знешкодження та поводження з непридатними для використання і забороненими засобами захисту рослин на 2008 – 2009 роки.
11. Програма моніторингу довкілля Дніпропетровської області.

Також є повідомлення, що на сесії Кіровоградської обласної ради розглядалось питання про проведення дослідження щодо радіаційного впливу на стан навколишнього природного середовища, впливу техногенних та інших природних факторів на стан довкілля. Жодної інформації про результати дослідження а ні на сайті, а ні в ЗМІ не має.

На сайтах Дніпропетровської та Кіровоградської обласних державних , з переходом на сторінки відповідних обласних рад, з великим трудом можна відшукати текст деяких регіональних програм. Але жодного звіту про хід їх виконання.

Таблиця 5

Наявність програм та звітів за їх виконання на офіційних сайтах органів виконавчої влади та органів місцевого самоврядування

Критерій	Кіровоградська обласна державна адміністрація	Дніпропетровська обласна державна адміністрація	Кіровоградська міська рада	Жовтоводинська міська рада
Наявність інформації про екологічні програми	Інформація є на інтернет - сторінках обласних рад та її дуже важко знайти. Є перелік програм. А для того, щоб їх знайти потрібно знати номер рішення сесії та шукати їх саме за цим номером в рішеннях сесії		Відсутня	Відсутня
Наявність текстів програм			Відсутні	Відсутні
Наявність звітів за виконання програм	Відсутні			
Наявність інформації про стан навколишнього середовища	Відсутні			

За зазначеним критеріям рівень ефективності використання офіційних сайтів , як джерел екологічної інформації дорівнює:

Кіровоградська та Дніпропетровська обласні ради - по 0,25.

Кіровоградська та Жовтоводинська міські ради – 0.

2.3.2. Можливість активного доступу до інформації.

У рамках моніторингу було досліджено можливість отримання інформації, що стосується стану навколишнього природного середовища (акцент робився на отриманні інформації про вплив на довкілля уранодобувних підприємств) від органів державної влади та місцевого самоврядування. В ході дослідження було направлено 28 інформаційних запитів у Міністерства України, Кіровоградську та Дніпропетровську обласні державні адміністрації, Управління Кіровоградської і Дніпропетровської областей, органи місцевого самоврядування.

Питання, що ставилися в запитах, стосувалися стану водних, земельних, атмосферних ресурсів, впливу промислових підприємств на навколишнє природне середовище, в тому числі уранодобувної діяльності. Також запитувалось про хід виконання обласних і місцевих програм, спрямованих на вирішення екологічних проблем, державних програм, що розроблені з метою забезпечення соціального розвитку регіону видобування і первинної переробки уранової сировини.

На запити було отримано 21 відповідь.

Законодавчо встановлено, що задоволення запиту здійснюється протягом місяця. У цей термін було надано 20 відповідь. Закон України «Про інформацію» закріплює, що протягом десятиденного терміну державна установа письмово доводить до відома запитувача, що його запит буде задоволено або що запитуваний документ не підлягає наданню для ознайомлення. Тобто 7 державних установ ніяким чином не відреагували на письмові запити про надання інформації: не повідомили чи буде задоволено запит, чи про відмову в наданні інформації, чи в продовженні терміну для надання інформації.

Одна відповідь надійшла через 2,5 місяці. Міністерство охорони навколишнього природного середовища України надало відповідь на запит від 26.11.2009 з порушенням встановленого законом терміну – бланк датується 31 грудня 2009 року, а відправлено з поштового відділення 15 лютого 2010 року.

Таблиця 6

Надання відповідей на інформаційні запити органами місцевого самоврядування та органами виконавчої влади.

Куди було подано запит	Термін відповіді	Повнота відповіді
Міністерство промислової політики	Своєчасно	Дане пояснення, що дане міністерство не відповідає за будівництво заводу з виробництва тепловидельних збірок
Міністерство охорони навколишнього природного середовища України	3 порушення терміну: бланк датується 31 грудня 2009 року, а відправлено з поштового відділення 15 лютого 2010 року.	Дане розяснення, що в 2007 році дослідження пливу діяльності підприємств на навколишнє середовище робилось. Але потрібно звернутись до КОДА та ДОДА
Міністерство фінансів України	Відповідь не надано	
Міністерство економіки України	Своєчасно	Відповідь ґрунтовна
Міністерство палива та енергетики України	Відповідь не надано	
Державний комітет ядерного регулювання України	Своєчасно	Відповідь не повна, про нормативні акти є інформація, про створення виробництва не має жодного слова.
Державний комітет водного господарства	Своєчасно	Відповідь не повна, з посиланням на то, що запитувана інформація надана Мінприроді, за те є повна відповідь про стан водних ресурсів.
Кіровоградському міському голові	Відповідь не надано	
Кіровоградська обласна державна адміністрація	Своєчасно	Відповідь повна
Державне управління охорони навколишнього природного середовища в Кіровоградській області	своєчасно	Відповідь ґрунтовна
Головне управління держкомзему в Кіровоградській області	Відповідь не надано	
Кіровоградське обласне управління меліорації і водного господарства	своєчасно	Повна
Кіровоградська обласна	Відповідь не надано	

санітарно-епідеміологічна станція		
Управління житлово-комунального господарства в Кіровоградській області	своєчасно	Повна
Управління з питань надзвичайних ситуацій та у справах захисту населення від наслідків Чорнобильської катастрофи КОДА	своєчасно	Не повна, пряме порушення законодавства
Управління земельних відносин і охорони навколишнього природного середовища КОДА	Відповідь не надано	
Державна екологічної інспекції в Кіровоградській області	Своєчасне	Відповідь повна
Ленінська районна в м. Кіровограді рада	своєчасно	Відповідь надана про здійсненні заходи, а питання фінансування проігноровані
Головне управління економіки КОДА	своєчасно	Відповіді фактично не має. Написано, що інформація вся надана при підготовці відповіді на ім'я голови КОДА
Головне управління промисловості і розвитку інфраструктури КОДА	своєчасно	Інформація про створення підприємства надана. За звітом пропонується звернутись до інших управлінь КОДА
Дніпропетровська обласна державна адміністрація	своєчасно	Переадресовано листа до головного управління промисловості ДОДА. Управління надало відповідь, але дуже розмиту та з відсиланням до інших джерел
Міський голова м. Жовті Води	Відповідь не надано	
Державне управління екології і природних ресурсів у Дніпропетровській області	своєчасно	Відповідь була надана іншим структурним підрозділом. Надано звіт про стан навколишнього середовища в Дніпропетровській області в повному обсязі. Відповідь не повна.
Головне управління економіки ДОДА	Своєчасно	Відповідь повна
Управління промисловості ДОДА	Своєчасно	Запитувана інформація не належить до компетенції управління
Управління з питань надзвичайних ситуацій та у справах захисту населення від наслідків Чорнобильської катастрофи ДОДА	Відповідь не надано	
Управління меліорації і водного господарства в Дніпропетровській області	Своєчасно	Повна
Державне підприємство «Східний гірничо-збагачувальний комбінат»	своєчасно	Відповідь структурована і ґрунтовна

Кіровоградська обласна рада	Своєчасно, навіть витримали 10 – денний термін	Посилання на те, що проведення дослідження щодо радіаційного впливу на стан навколишнього природного середовища, впливу техногенних та інших природних факторів на стан довкілля не закінчено і у разі його завершення рада оприлюднить інформацію.

Відповіді, отримані на інформаційні запити в основному не чітки, розмиті.

Якщо в запиті ставилося декілька питань, то деякі державні установи не вважали необхідним відповідати на всі питання, не зазначивши, чи це питання належить до компетенції цього органу чи ні.

З наданих відповіді наведемо яскраві приклади.

Ленінська районна рада міста Кіровограда у відповіді про надання звіту про виконання місцевої програми розвитку життєвого середовища та екологічного оздоровлення Ленінського району на 2009 рік надала інформації стосовно заходів, які були виконані. Решта питань проігноровані, зокрема щодо фінансової звітності по програмі, про виконання зобов'язань згідно угоди між Ленінською районною радою міста Кіровограда та ДП «Східний Гірничо-збагачувальний комплекс». Якщо угода укладалася в інтересах громадськості, то ненадання інформації про хід виконання програми і угоди, суперечить інтересам громадян.

Запитавши Управління з питань надзвичайних ситуацій та захисту населення від наслідків Чорнобильської катастрофи КОДА, на яке покладено контроль за виконанням Комплексної програми захисту населення Кіровоградської області від впливу іонізуючого випромінювання на 2009-2013 рр., чи надавалися звіти райдержадміністрацій про хід виконання програми, то у відповіді громадську організацію попросили надати статут для визначення мети і завдань Організації і повідомили, що «робоче листування з райдержадміністраціями не належить до прийнятих актів і рішень».

Закон України «Про інформації», зокрема стаття 37, визначає перелік документів та інформації, що не підлягають наданню для ознайомлення за запитом. Посилання на те, що робоче листування з райдержадміністраціями не належить до прийнятих актів і рішень є необґрунтованим (не надаються документи, що становлять внутрішню службову кореспонденцію (доповідні записки, переписка між підрозділами та інше), якщо вони пов'язані з розробкою напряму діяльності установи, процесом прийняття рішень і передують їх прийняттю).

Звіти про хід виконання програми, яка має на меті вирішення екологічних проблем регіону, не пов'язані з розробкою напряму діяльності установи, процесом прийняття рішень і не передують їх прийняттю.

На таку відповідь управління була подана 08.12.2009 **скарга голові Кіровоградської обласної державної адміністрації**, відповідь на яку ми отримали. Та зміст відповіді є незрозумілим. Яким чином прийнято рішення по скарзі, чи задовільняється наша скарга чи ні у відповіді не вказано. Вказано, що «обласна державна адміністрація сприяє виконанню статутних завдань громадських організацій». Лише не зрозуміло яким чином.
(Дана переписка знаходиться в додатках)

Дивує повне ігнорування інформаційного запиту міськими головами Кіровограда та Жовтих Вод, особами, які обрані громадою для представлення інтересів громадян .

Таким чином можливість отримання інформації через інформаційні запити виглядає так.

Результати отримання відповіді через інформаційні запити

	Центральні органи влади	Кіровоградські органи виконавчої влади та органи місцевого самоврядування	Дніпропетровські органи виконавчої влади та органи місцевого самоврядування
Всього надіслано запитів	7	14	7
Кількість своєчасних відповідей	4	10	5
Кількість повних відповідей	1	5	3
Кількість не наданих відповідей	2	4	2
Кількість відповідей, які задовольняють всім вимогам ЗУ (повнота та своєчасність)	1	5	2

Тобто центральні виконавчі органи влади тільки в 14% випадків дотримуються законодавства України, виконавчі органи Кіровоградської області та органи місцевого самоврядування (Кіровоградський міський голова та Ленінська району рада) - в 35%, виконавчі органи Дніпропетровської області та органи місцевого самоврядування (Міський голова м. Жовті Води) - в 28%.

Потрібно відмітити Державне підприємство «Східний гірничо-збагачувальний комбінат», яке надало відповідь своєчасно та повну.

Таким чином коефіцієнт ефективності отримання інформації через інформаційний запит складає 0,28. Це й показник, говорить не про неефективність самого інструменту, а про те, що чиновники, на жаль, з одного боку, не знають законодавства України, а з іншого вважають, що громадяни є повинні «багато знати» та побоюються, що обізнаність громади буде шкодить діяльності самого чиновника.

На користі цієї думки є й той факт, що коефіцієнт повного ігнорування законодавства України теж дорівнює 0,28.

По регіонам це виглядає так:

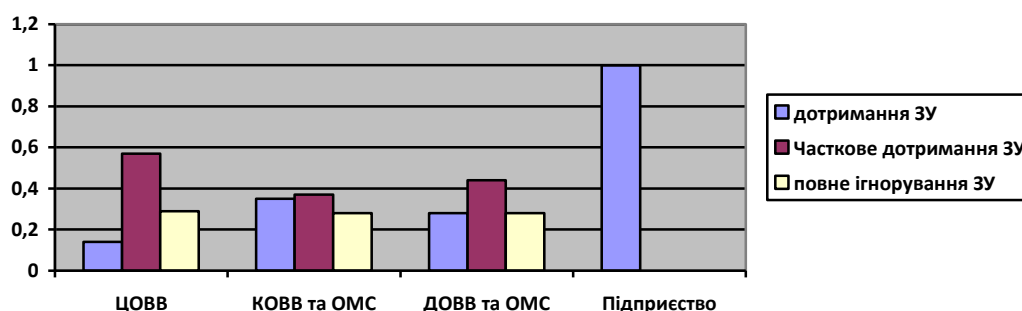
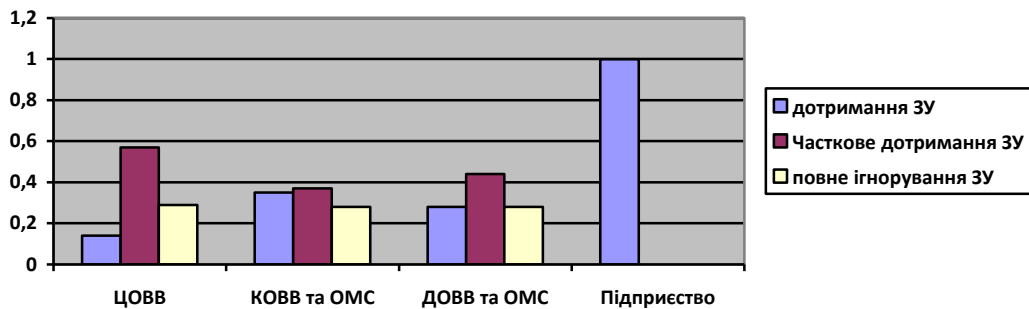

Рис. 5 Рівень дотримання законодавства України щодо доступу до екологічної інформації

2.3.3. Висновки експертів під час проведення експертного інтерв'ю та проведення експерименту.

26 лютого 2010 року відбулась сесія Кіровоградська обласної ради.

На порядку денному серед інших стояли наступні питання:

1. Про хід виконання програми екологічної реабілітації гірничодобувних районів Кіровоградської області на 2002-2010 роки
2. Про хід виконання обласної програми захисту сільських населених пунктів і сільськогосподарських угідь від шкідливої дії вод у Кіровоградській області на період до 2010 року та прогноз до 2020 року, затвердженої рішенням обласної ради від 31 травня 2007 року № 218
3. Про хід виконання програми моніторингу довкілля Кіровоградської області на 2007-2010 роки.

Проекти рішень по даним питанням не були розміщені в ЗМІ, не роздавались вони й присутнім гостям під час проведення сесії.

В кінці березня рішення були оприлюднені на офіційному сайті обласної ради.

Але за фразами: «Інформацію начальника державного управління охорони навколишнього природного середовища в Кіровоградській області Власенка М.Г. про стан виконання програми екологічної реабілітації гірничодобувних районів Кіровоградської області на 2002-2010 роки взяти до відома» та «Інформацію начальника державного управління охорони навколишнього природного середовища в Кіровоградській області Власенка М.Г. про стан виконання програми моніторингу довкілля Кіровоградської області на 2007-2010 роки взяти до відома» дуже важко зрозуміти які саме результати виконання програм.

Як було з'ясовано під час експерименту, потрапити на сесію обласної ради для пересічного громадянина не важко. Але отримати проекти рішення сесії, зрозуміти під час роботи депутатів, про що йдеться мова, за яке саме рішення вони голосують практично не можливо.

Для того, щоб всебічно оцінити рівень доступ до інформації, було проведено експертне інтерв'ю.

На анонімних засадах було опитано 10 осіб. По одному представнику від органів місцевого самоврядування з м. Кіровограда та м. Жовті Води (їх робота не пов'язана з екологічними питаннями та питаннями економіки), 2 особи - представники виконавчих органів влади Кіровоградської та Дніпропетровської областей, 3 представника громадських організацій, 3 науковця.

Експерти, які є представниками виконавчих органів влади та органів місцевого самоврядування зазначили, що взагалі не існує ні яких проблем з доступом до інформації. Потрібно звернутись до відповідних структур і завжди можна отримати інформацію. Але вони зазначили, як інструмент отримання інформації звернення громадян та Закон України «Про звернення громадян».

На їх думку, головною проблемою є те, що громадяни не знають в кого саме запитувати інформацію.

Цікавим є один з коментарів: *«пересічному мешканцю не потрібна інформація про хід реалізації бюджетних програм: він в ній нічого не зрозуміє»*

На думку науковців, основним джерелом інформації можуть бути офіційні сайти органів влади та науково – популярна та спеціалізована література. За нею потрібно звертатись до бібліотек, чи проводити власні дослідження.

Представники громадських організацій зазначили, що є багато проблем зі своєчасним отриманням інформації. Що через низьку поінформованість населення про вплив іонізуючого випромінювання на навколишнє середовище та здоров'я населення в мешканців формується не завжди виправдане, негативне відношення до діяльності підприємств по видобутку та переробці урану.

2.4. Екологічної ситуації в регіоні, як її описують державні органи влади та органи місцевого самоврядування

Держана екологічна інспекція в Кіровоградській області

Інспекцією протягом 2009 року було проведено 2961 перевірок по дотриманню вимог природоохоронного законодавств на підприємствах, установах, організаціях області.

За порушення вимог чинного природоохоронного законодавства до адміністративної відповідальності притягнуто 2250 посадових осіб та громадян, накладено адміністративні стягнення на суму 292633 тис. грн. Пред'явлено 115 претензій про відшкодування шкоди навколишньому природному середовищу на суму 712786 тис. грн. За матеріалами перевірок порушено 5 кримінальних справ.

Під час проведення перевірок по охороні атмосферного повітря основними порушеннями є здійснення виробничої діяльності без відповідного дозволу на викиди забруднюючих речовин в атмосферне повітря, внаслідок чого до адміністративної відповідальності притягнуто 314 посадових осіб.

За порушення природоохоронного законодавства на підприємствах області по охороні водних ресурсів до адміністративної відповідальності притягнуто 247 посадових осіб. Основними порушеннями в галузі водного законодавства є : відсутність дозволу на спеціальне водокористування, порушення правил ведення первинного обліку кількості вод, що збирається і скидається, визначення якості вод, що скидаються, порушення правил охорони водних ресурсів. За результатами перевірок по дотриманню вимог природоохоронного законодавства по охороні земельних ресурсів до адміністративної відповідальності притягнуто 210 посадових осіб, громадян. Основними порушеннями у даній сфері є : самовільне зайняття земельної ділянки, використання земельної ділянки не за цільовим призначенням, засмічення земельних ділянок.

Інспекція повідомляє, що у сфері надкористування перевірено такі підприємства, що займаються видобуванням надр на території Кіровоградської області:

-при проведенні 03.02.2009 перевірки по дотриманню вимог природоохоронного законодавства ДП «Схід ГЗК» Смолінська шахта (Маловискіський район) встановлено факт самовільного зняття родючого шару ґрунту на площі 6500 м.кв. та засмічення земельної ділянки на площі 360 м.кв. Відповідальну особу притягнуто до адміністративної відповідальності за ст.. 53-3, 52 КУпАП. Пред'явлено претензію про відшкодування шкоди за здійснення самовільного зняття родючого шару ґрунту та засмічення земельної ділянки промисловими відходами на загальну суму 10190, 26 грн.

- при проведенні 29.01.2009 перевірки по дотриманню вимог природоохоронного законодавства ДП «Схід ГЗК» Інгільська шахта (Кіровоградський р-н) встановлено факт самовільного зняття родючого шару ґрунту на площі 5120 м.кв., використання не за цільовим призначенням на площі 0,22947 га та засмічення земельних ділянок на площі 1495,78 м.кв. Пред'явлено претензію про відшкодування шкоди на загальну суму 16343,12 грн.

- при проведенні перевірки 24-25.02.2009 року на дотримання вимог природоохоронного законодавства на території ДП «Дирекція», що будується на базі Новокозаківського родовища уранових руд (Маловисківський р-н) встановлено факт зняття родючого шару ґрунту без спеціального дозволу, площею 18600 м. кв. та 8405 м.кв. Відповідальну особу притягнуто до адміністративної відповідальності за ст.53-3. Пред'явлено претензію про відшкодування шкоди на загальну суму 36353,96 грн.

За результатами перевірок по дотриманню вимог природоохоронного законодавства по охороні рослинного світу до адміністративної відповідальності притягнуто 214 посадових осіб, громадян. За результатами проведених перевірок підприємствам пред'явлено 5 претензій про відшкодування шкоди на загальну суму 16264 грн.

Державне управління охорони навколишнього природного середовища в Кіровоградській області

у відповіді на запит повідомляє, що майже усі відходи видобутку урану – відвали шахтних порід, скиди шахтних вод, викиди в атмосферне повітря являють собою джерела радіаційного забруднення навколишнього природного середовища.

На території області є прояви радону та дочірніх продуктів його розпаду, особливо в центральній частині, яка розташована на масиві гірських порід гранітоїдного складу з підвищеним та високим кларковим вмістом розсіяних радіоактивних елементів урано-торієвого ряду. Цю проблему ускладнює використання у будівельних цілях місцевої мінеральної сировини та промислових відходів із великим вмістом природних радіонуклідів урано-торієвого ряду. В різні часи Інститутом ядерних досліджень, Інститутом проблем природокористування і екології (м. Дніпропетровськ), ГРЕ –37 КП “Кіровгеологія” та НТЦ “КОРО” (м. Жовті Води) проводились дослідження радіологічного стану території міста Кіровограда. На багатьох ділянках, включаючи житлову забудову відмічається підвищений гамма-фон та значний вміст радону та продуктів його розпаду в повітрі окремих приміщень і підвалів (20000 – 50000 Бк/м³), який на декілька порядків перевищує допустимі. Вихід та накопичення торону на даний час вивчено недостатньо. Порогова концентрація радону і торону в ґрунтах по місту висока від 9000 до 107000 Бк/м³.

В області основними проблемами радіоекології є:

- есхаліяція радону з поверхні хвостосховища та відвалів урановидобувних шахт;
- перенесення з частками пилу радіонуклідів на значні відстані (до 650м) від основного джерела забруднення;
- скиди забруднених шахтних вод та змив радіоактивних речовин поверхневими водами з забруднених промайданчиків шахт у природні води;
- великі по об'ємах відвали гірських порід та забалансової руди, які розташовані в межах населених пунктів області та м. Кіровограда.

Державною програмою забезпечення сталого розвитку регіону видобування та первинної переробки уранової сировини на 2006–2030 роки, яка затверджена постановою Кабінету Міністрів України від 16 грудня 2004 року № 1691 передбачені заходи щодо розбудови соціальної інфраструктури області з дотриманням норм радіаційної безпеки, поліпшення санітарно – гігієнічного стану, створення безпечних умов для життя і здоров'я людини, проведення екологічного та радіаційного моніторингу. Програмою передбачене екологічне оздоровлення та моніторингове обстеження території м. Кіровограда, вартістю 29,3 млн. грн., а також комплекс заходів у Кіровоградському, Маловисківському і Петрівському районах, які пов'язані з видобутком та переробкою уранових руд. Але фінансування зазначених робіт на даний час не розпочато.

Фінансування комплексної програми охорони навколишнього природного середовища Кіровоградської області на 2009-2012 роки станом на грудень 2009 року не проводилося, тому реалізація заходів не здійснювалася.

Згідно з вимогами «Основних санітарних правил забезпечення радіаційної безпеки України» промайданчики мають санітарно-захисну зону та зону спостереження, в яких проводиться

радіаційно-екологічний моніторинг. В приміщеннях житлових будинків та на присадибних ділянках, Центральною пилогазодозометричною лабораторією ДП СхідГЗК та фізико-хімічними лабораторіями Інгульської та Смолінської шах проводиться вимірювання гама-фону, відбір проб повітря на наявність радону та сумарної альфа-активності пилу.

Виникає питання, чи зазначені лабораторії не занижують штучно показники вимірювань? Адже підприємства, основною метою яких є отримання прибутку, не зацікавлені у дотриманні допустимих норм показників.

Відповідно до Комплексної програми захисту населення Кіровоградської області від впливу іонізуючого випромінювання на 2009-2013 роки **головне управління МНС України в Кіровоградській області** забезпечує виконання заходів Програми і є неупередженим суб'єктом.

Управління зазначає заходи, які ним здійснюються:

-Радіаційний контроль об'єктів довкілля, продуктів харчування, сировини, будівельних матеріалів;

-Радіологічні дослідження води артезіанських свердловин, що використовуються для господарсько-питного водопостачання, на вміст природних радіонуклідів;

- Кіровоградським обласним центром з гідрометеорології регулярно проводиться дозиметричний контроль гама-фону в повітрі в населених пунктах області.

- радіоактивні відходи визначені, вилучені, зберігаються у спецсховищах головного управління та готуються до передачі до Дніпропетровського державного міжобласного спеціалізованого комбінату Українського державного об'єднання «Радон» на зберігання та захоронення. На проведення цих заходів з обласного фонду охорони навколишнього природного середовища виділено 12,1 тис. грн.

Та дані радіаційного контролю Управління не повідомляє, жодних даних не наводить. Тож зробити висновок з наданої відповіді про стан радіаційної безпеки неможливо.

Управління повідомляє, що для проведення наукових досліджень та експертних висновків щодо радіаційного впливу на стан навколишнього природного середовища, впливу техногенних та природних факторів на стан довкілля м.Кіровограда та Кіровоградського району передбачені кошти з обласного фонду охорони навколишнього природного середовища в сумі 200,0 тис. грн.; також укладено договір з Українським науково-дослідним інститутом промислової медицини в м.Кривий Ріг на виконання 1-го етапу наукових досліджень на суму 99,850 тис. грн.

Управління повідомляє, що населення області через засоби масової інформації регулярно інформуються про стан радіаційної безпеки.

На прохання громадської організації «Територія успіху» надати звіти про хід виконання Програми районними державними адміністраціями управлінням було відмовлено у зв'язку з тим, що «робоче листування з райдержадміністраціями не належить до прийнятих актів та рішень» і попросило надати копії статутних документів організації.

На виконання доручення Кабінету Міністрів України від 7 жовтня 1999 року № 33 щодо реалізації Концепції поліпшення екологічного становища гірничодобувних регіонів України рішенням Кіровоградської обласної ради від 19 квітня 2002 року № 14 затверджена «Програма екологічної реабілітації гірничодобувних районів Кіровоградської області на 2002-2010 роки» (надалі - Програма).

Необхідність розроблення Програми була викликана значним впливом гірничих підприємств на стан довкілля, а саме: порушення природної поверхні землі, геологічного становища, ландшафту із змінами гідрологічного режиму в результаті відкачування певної кількості підземних вод, скиди промислових та побутових стоків у поверхневі водні об'єкти та інше.

Згідно даних державної статистичної звітності станом на 1 січня 2009 року в області нараховується 4031 га порушених земель, з яких 1072 га відпрацьовані кар'єри, що підлягають рекультивації. Найбільші площі порушених земель в Олександрійському – 1021 га, Петрівському – 728 га, Гайворонському – 609 га, Голованівському – 306 га, Кіровоградському – 233 га, Знам'янському районах – 183 га.

У рамках виконання Програми у 2008 році за рахунок державного бюджету проведена робота по рекультивациі порушених земель в Олександрійському районі на суму 6086,0 тис. грн., а саме:

проведена висадка саджанців дерев, посів багаторічних трав по вуглерозрізу “Верболизівський”;

проведена засипка провалів з рекультивацією земель шахти “Світлопільська”;

продовжувалась рекультивациа розрізної траншеї вуглерозрізу “Бандурівський”.

Залишається проблема утилізації відходів підприємств Міністерства палива та енергетики. Станом на 01.01.2008р. на 3 підприємствах ДП «Східний гірничо-збагачувальний комбінат» накопичено 50254,58 тис.т відходів видобування та збагачення руд уранових і торієвих, «хвости» збагачення уранових руд, а також на 2 теплоцентралях м. Олександрії накопичено 3830,415 тис.т золи.

Щодо стану водних об’єктів Кіровоградської області, то **Кіровоградське обласне виробниче управління меліорації та водного господарства** повідомляє, що до найбільших підприємств-забруднювачів області відносяться ДП «Схід ГЗК» Інгульська шахта, яка скидає щорічно понад 3,0 млн.м³ недостатньо очищених стічних вод в річку Інгул з перевищенням гранично допустимих концентрацій по завислих речовинах, азоту амонійному і нітритах та Кіровоградське водопровідно-каналізаційне господарство Кіровоградської міської ради, скиди зворотних, недостатньо очищених вод якого складають 19 млн.м³ в рік. Проблема не доочистки зворотних вод Кіровоградського ВКГ полягає в технологічній неможливості існуючих очисних споруд забезпечити нормативну очистку стічних вод з великим вмістом азоту і фосфору.

Неефективна робота очисних споруд комунальних підприємств, розташованих в районних центрах, пов’язана, у першу чергу, із фізичним зношенням їх обладнання.

Кіровоградським облводгоспом у 2008 році порушувалося клопотання перед управлінням Мінприроди про припинення дії дозволу на водокористування уранодобувному підприємству ДП «Схід ГЗК Інгульська шахта», яким протягом більше 10 років здійснювався скид забруднених вод в р.Інгул. У результаті прийнятих мір зазначеним підприємством у кінці 2008 року та в першому півріччі 2009 року проведено ряд заходів по покращенню роботи установки очистки шахтних вод Інгульської шахти.

Однією з умов подовження дії дозволу на спеціальне водокористування було також будівництво нової установки очистки шахтних вод Інгульської шахти. На замовлення «ДП Схід ГЗК» виконано проект, який проходить державну комплексну інвестиційну експертизу. Вартість проектних робіт склала 280 тис. грн. Вартість будівництва установки очистки шахтних вод складе 30,0 млн. грн.

Продовжуються роботи по розчистці річки Інгул, яка є однією із найзабрудніших річок басейну Південного Бугу, так як зазнає найбільшого антропогенного навантаження.

Головне управління держкомзему в Кіровоградській області зазначає, що видобуток урану проводиться шахтним методом без порушення ґрунтового покриву. У разі добування корисних копалин відкритим способом, будівництві об’єктів, проводиться зняття родючого шару ґрунту. Сплачуються втрати, спричинені вилученням сільськогосподарських угідь та лісових земель для цілей не пов’язаних із сільськогосподарським і лісогосподарським виробництвом.

Державне управління охорони навколишнього природного середовища в Дніпропетровській області вказує, що основними екологічними проблемами області є: підвищений рівень забруднення атмосферного повітря; забруднення природних водних об’єктів неочищеними та недостатньо очищеними зворотними водами підприємств житлово-комунального господарства та гірничо-металургійного комплексу; великі обсяги накопичення промислових і побутових відходів та недостатній рівень їхньої утилізації.

Найбільші обсяги викидів **забруднюючих речовин в атмосферне повітря** мають підприємства гірничо-металургійної промисловості та електроенергетики.

Відповідно до «Програми поліпшення екологічного стану Дніпропетровської області за рахунок зменшення забруднення довкілля основними підприємствами-забруднювачами на 2007-2015» з а перше півріччя 2009 року підприємствами освоєно 28,1 млн грн.(фінансування здійснюється за рахунок власних коштів підприємств). Підприємствами реалізовані заходи, що мають ефективність – зменшення викидів забруднюючих речовин в атмосферне повітря; уточнення обсягів викидів шкідливих речовин; покращення стану навколишнього природного середовища. **Водойми** Дніпропетровської області зазнають антропогенного тиску суб'єктів господарювання. Близько 611 млн. м³ забруднених зворотних вод щорічно надходить до них. Причиною незадовільної роботи очисних споруд є фізична та моральна застарілість обладнання, несвоєчасне проведення поточних і капітальних ремонтів. Підприємствами області за перше півріччя освоєно 33,1 млн. грн. Ефектом заходів було зменшення споживання технічної води. За даними спостережень пунктів ССЛК Дніпропетровського обласного центру з гідрометеорології рівень дози гамма-випромінювання знаходиться в межах природного фону області.

Дніпропетровське обласне виробниче управління водного господарства зазначає, що у каскаді дніпровських водосховищ за останні роки відбувається зменшення концентрації радіонуклідів стронцію-90 і цезію-137. Так, за 19 років спостереження (1991-2009 рр.) вміст стронцію-90 зменшився у 6,9 рази.

Наявність цезію-137 у водних об'єктах басейну р.Дніпро протягом 2009 р. коливалась у межах 0,18-0,23 пКі/дм³, тобто значно нижче від встановлених допустимих показників.

За останні 5 років у Дніпропетровській області спостерігається тенденція *зменшення обсягів скиду у водні об'єкти забруднених стічних вод.*

Основними забруднювачами навколишнього природного середовища промисловими відходами є підприємства гірничо-металургійного комбінату: ВАТ «Північний гірничо-збагачувальний комбінат», ВАТ «Південний гірничо-збагачувальний комбінат», ВАТ «Центральний гірничо-збагачувальний комбінат», ВАТ «Інгулецький гірничо-збагачувальний комбінат», ВАТ «АрселорМіттал Кривий Ріг». З метою втрішення проблем у Дніпропетровській області затверджено «Обласну комплексну програму поводження з відходами Дніпропетровської області на 2006-2015 роки». У рамках Програми щодо зменшення техногенного впливу відходів на навколишнє природне середовище природоохоронні заходи здійснюються переважно за рахунок коштів підприємств.

Щодо виконання Програм (як державних, так і місцевих), то програми виконуються не в значних обсягах, причиною чого є недостатнє фінансування.

Кіровоградська обласна державна адміністрація повідомляє, що Державна програма забезпечення сталого розвитку регіону видобування і первинної переробки уранової сировини на 2006-2010 роки протягом 2006-2010 років не фінансувалася з Державного бюджету України. Обласна державна адміністрація вимушена спрямовувати на вирішення існуючих проблем субвенції з державного бюджету місцевим бюджетам на соціально-економічний розвиток.

Щодо *Державної програми забезпечення сталого розвитку регіону видобування та первинної переробки уранової сировини на 2006-2030 роки*, то **Міністерство економіки України** повідомляє, що Відповідно до пункту 2 протоколу засідання Кабінету Міністрів України від 19.07.2006 №9 «Про посилення ролі програмно-цільового методу управління у розв'язанні найважливіших проблем держави» Мінфіну та Мінекономіки заборонено включати, починаючи з 2007 року, до переліку державних цільових програм, які передбачається виконувати у відповідному році з використанням коштів державного бюджету, ті з них, які не приведені у відповідність з вимогами Закону України «Про державні цільові програми». У даний час Кіровоградська та Дніпропетровська облдержадміністрації спільно з інститутом проблем природокористування та екології НАН України доопрацьовують Програму з урахуванням вимог Постанови Кабінету Міністрів від 31.01.2007 №106 «Про затвердження Порядку розроблення та виконання державних цільових програм».

Оскільки Програма включена до переліку державних програм, які потребують доопрацювання відповідно до вимог зазначеного Закону, не передбачається її фінансування.

Якщо проблеми, що порушуються у даній Програмі визнані пріоритетними, такими що потребують державного регулювання, то період з 2006 по 2010 роки є досить тривалим, щоб доопрацювати дану Програму.

Головне управління економіки Дніпропетровської обласної державної адміністрації зазначає, що виконання державної Програми забезпечується виключно за рахунок субвенцій, бюджетних програм та коштів, передбачених на реалізацію інших державних програм, коштів місцевих бюджетів та інших джерел.

У Дніпропетровській області фінансуються за рахунок коштів обласного бюджету 9 природоохоронних регіональних цільових програм в обсязі фактичних надходжень до обласного фонду охорони навколишнього природного середовища (у 2009 році – на загальну суму майже 100 млн. грн.)

До плану нормативного регулювання Державного комітету ядерного регулювання України на 2009 рік розробляються нові нормативно-правові акти щодо забезпечення ядерної та радіаційної безпеки під час проектування, будівництва та експлуатації ядерних установок, зокрема «Загальні положення безпеки об'єкта по виробництву ядерного палива», якими будуть встановлені вимоги до забезпечення безпеки під час виготовлення ядерного палива.

У наданій інформації ДП «Східний гірничо-збагачувальний комбінат» зазначається, що роботи з рекультивації відвалів шахт для створення рекреаційної зони виконані повністю в обсязі проекту «Рекультивація відвалів шахт «РЕ-4», Р-5 Центрального родовища», загальний кошторис якого склав 1934,00 тис. грн., на загальну суму 2140, 80 тис грн.:

- Виконана дозиметрична зйомка відвалів пустої породи від Кіровоградської геологічної партії;
- Уся пуста порода з перевищенням допустимого рівня була вивезена на Інгульську шахту;
- Виконаний захисний шар з глини;
- Поверх захисного шару насипаний чорнозем і висаджені зелені насадження у кількості 1200 од.

Контроль за радіаційним станом навколишнього природного середовища на промисловому майданчику, у санітарно-захисній зоні та зоні спостереження навколо радіаційних об'єктів Інгульської шахти здійснюють наступні об'єкти:

- Центральна пілогодозиметрична лабораторія ДП «СхідГЗК»
- Фізико-хімічна лабораторія Інгульської шахти
- Гідрогеологічний загін геологорозвідувальної партії

Відповідно до рішення Кіровоградської обласної ради №632 від 16.02.2009 «Про погодження ходотайства в отриманні гірничого відводу для розробки Східної зони Центрального родовища уранових руд Інгульської шахти» ДП «Схід ГЗК» укладено договір №1-09 від 10.03.2009 з ТОВ «ЦРЭМ» на проведення екологічного моніторингу навколо об'єктів Інгульської шахти.

Відбір проб атмосферного повітря, води, ґрунту, рослинності та продуктів харчування здійснювався співробітниками ТОВ «ЦРЭМ».

Розділ 3. Висновки

Кіровоградська та Дніпропетровська області мають різний економічний потенціал, політичні уподобання, суттєво відрізняється рівень життя населення, але проблеми в регіоні, щодо доступу до екологічної інформації однакові.

Гіпотеза про те, що *уранодобування та збагачення урану негативно відзначаються на навколишнє середовище, що в свою чергу призводить до підвищення рівня захворюваності населення, що проживають на цих територіях* частково підтверджена.

За роки діяльності урановидобувних та уранозбагачувальних підприємств жодного разу інформацію про наслідки такої діяльності на навколишнє середовище не було оприлюднено. Але виходячи з даних, які все ж таки вдалось отримати в ході дослідження, можна зробити висновок, що Східний гірничо – збагачувальний комбінат є одним з основних забруднювачів навколишнього середовища. Підвищений рівень радону, загазованість, забруднення ґрунтових вод, змеління річок – ось невичерпний список екологічних проблем регіону. Але на пряму прив'язати діяльність даних підприємств до високого рівня захворюваності населення області онкологічними хворобами – не можливо.

Гіпотеза про те, що: *заходи, заплановані в державних та регіональних програмах, виконується або в не повному обсязі, або неналежним чином, або взагалі не виконується* частково підтверджена.

Формування екологічних програм відбулось без проведення відповідного попереднього дослідження. Тому вкликає сумніви ефективність даних програм.

В умовах обмеженості доступу до інформації скласти об'єктивну картину дуже важко, але, спираючись на отримані дані можна зробити висновки, що програми фінансують в не повному обсязі, не систематично. Крім того, передача в підпорядкування ДП «Дирекції» до ДП «СхідГЗК» (Жовті Води Дніпропетровської області), створить перкіс у фінансуванні даних програм. Так як державне фінансування буде направлено в регіон, де підприємство має юридичну адресу, а ні за місцем видобування урану. Податки від діяльності шахт будуть поступати в бюджет Дніпропетровської області, а ні Кіровоградської. Це з одного боку спричинить вимивання коштів з бюджету Кіровоградської області, а з іншого збільшить навантаження на цей же самий бюджет через збільшення видатків на медичне обслуговування населення.

Гіпотеза про те, що *рівень доступу до інформації не задовольняє потреби населення, інформування проводиться неналежним чином, не завжди є об'єктивним, ґрунтовна відповідь на поставлені питання надається не завжди, не відповідає чинному українському законодавств* підтверджена.

В перевірці цієї гіпотези було 3 складові: вивчалась пасивний та активний доступ до інформації, а також потреби населення регіонів у можливості вільного отримання цієї інформації.

В ході моніторингу було виявлено *значна розбіжність між потребами населення в отриманні інформації та рівнем задоволення кількістю та якістю екологічної інформації, розміщеної в засобах масової інформації*. Це пояснюється відсутністю незалежних, неупереджених джерел інформації, безсистемністю подання матеріалів, розміщення серії іміджевих матеріалів, саме в той період, коли Державному підприємству «Східний гірничо-збагачувальний комбінат» потрібно було створити позитивний образ своєї діяльності, відсутністю конструктивної критики.

Рівень пасивного доступу до екологічної інформації виявився дуже низьким. Тільки 16 публікації протягом 5 місяців в 11 газетах (всього 253 випуски) було присвячено екологічним питанням, що складає 6% від загальної кількості публікації. Органи влади практично не інформують населення про стан навколишнього середовища, відсутня будь – яка інформація про хід виконання екологічних програм.

Рівень активного доступу до екологічної інформації дуже низький. Він визначен на рівні 0,28. Таким є рівень дотримання законодавства України, щодо доступу до інформації. Рівень повного ігнорування вимог Закону України «Про інформацію» - складає 0,28.

Державні службовці, на жаль, з одного боку, не знають законодавства України, а з іншого вважають, що громадяни не повинні «багато знати» та побоюються, що обізнаність громади буде шкодити діяльності самого чиновника. Існує впевненість в тому, що екологічна інформація є власністю конкретного чиновника і вимога її надати – порушує права саме цієї особи у якій інформація вимагається.

Потрібно зазначити, що з боку керівництва Кіровоградської та Дніпропетровської областей, Кіровоградського та Жовтоводенського міських голів, міністрів профільних міністерств, спостерігається дуже слабкий контроль за виконанням нормативно – правових актів, які регулюють інформаційні відносини.

Узагальнення висновків:

1. У населення сформована потреба в отриманні інформації про стан навколишнього середовища.
2. Населення готове отримувати інформацію з різних джерел.
3. Телебачення, радіо, газети мають високий рівень довіри.
4. Засоби масової інформації не задовольняють потреби населення в отриманні інформації про стан навколишнього середовища, оскільки не цікавляться питаннями впливу на навколишнє середовище та здоров'я населення іонізуючого випромінювання.
5. Органи влади не оприлюднюють інформацію про вплив на навколишнє середовище та здоров'я населення іонізуючого випромінювання.
6. Низький рівень ефективності впровадження регіональних програм.
7. Звіти про виконання державних та регіональних програм – відсутні.
8. Рівень пасивного та активного доступу до інформації про діяльність урановидобувних та уранозбагачувальних підприємств у контексті впливу на навколишнє середовище, надзвичайно низький. Дана тенденція є загальною для Кіровоградської і та Дніпропетровської областей.
9. Існує низький рівень правової культури державних службовців.
10. Існує низький рівень відповідальності державних службовців всіх рівней за дотримання закону України «Про інформації».

Розділ 4. Рекомендації.

На підставі узагальнення результатів моніторингу рівня доступу до екологічної інформації в Кіровоградській та Дніпропетровській областях пропонується наступний комплекс заходів щодо покращення існуючого стану справ в даній сфері:

1. Розмістити бюджетні програм таким чином, щоб на їх пошук не витратити багато часу.

2. Розмістити на офіційних сайтах міністерств, обласних державних адміністрації звіти за про хід виконання екологічних програм.
3. Через засоби масової інформації, офіційні сайти органів влади та органів місцевого самоврядування, інформаційні ресурси екологічних та правозахисних організації систематично інформувати населення про результати моніторингу стану навколишнього середовища.
4. Провести та оприлюднити результати незалежних екологічних експертиз, щодо впливу на здоров'я населення діяльності урановидобувних та уранозбагачувальних підприємств
5. Сприяючись на результати дослідження провести інвентаризацію державних та регіональних екологічних програм.
6. Провести громадську експертизу існуючих державних та регіональних екологічних програм.
7. Підвищити рівень обізнаності чиновників всіх рівней щодо дотримання законодавства України в сфері регулювання інформаційних відносин.
8. Підвищити рівень контролю з боку міністрів, голів обласних державних адміністрації, міських голів за дотриманням законодавства України в сфері регулювання інформаційних відносин.

Словник термінів та скорочень

Активний доступ до інформації - відкриває можливість безпосереднього ознайомлення з інформацією органів виконавчої влади. Реалізується через направлення громадянами запиту до органів виконавчої влади про надання інформації, відвідування відкритих робочих засідань органів влади, доступ до відкритих архівів офіційної інформації органів виконавчої влади

Використання інформації — це задоволення інформаційних потреб громадян, юридичних осіб і держави.

Громадський контроль – це публічна перевірка громадянським суспільством діяльності держави на відповідність проголошеним нею цілям, коригування цієї діяльності і самих цілей, підпорядкування політики держави, діяльності її органів і посадових осіб інтересам суспільства, а також нагляд громадянського суспільства за діяльністю державних органів та органів місцевого самоврядування, спрямованою на захист і забезпечення прав і законних інтересів людини та фундаментальних свобод, і на повагу до них

Державна інформаційна політика — це сукупність основних напрямів і способів діяльності держави по одержанню, використанню, поширенню та зберіганню інформації.

Державне підприємство «Східно горно –збагачувальний комбінат» - єдине на Україні підприємство (м. Жовті Води, Дніпропетровська область) по видобутку та переробці уранової руди.

ДОВВ та ОМС – Дніпропетровські органи виконавчої влади та органи місцевого самоврядування

Експертні інтерв'ю – це опитування спеціалістів, залучених в якості експерта за задалегідь розробленої програмою.

Зберігання інформації — це забезпечення належного стану інформації та її матеріальних носіїв.

Запит щодо надання письмової або усної інформації - звернення з вимогою надати письмову або усну інформацію про діяльність органів законодавчої, виконавчої та судової влади України, їх посадових осіб з окремих питань.

Зацікавлена громадськість - громадськість, на яку справляє або може справити вплив процес прийняття рішень з питань, що стосуються навколишнього середовища, або яка має зацікавленість в цьому процесі; для цілей даного визначення недержавні організації, які сприяють охороні навколишнього середовища та відповідають вимогам національного законодавства, вважаються такими, що мають зацікавленість.

Інформація - документовані або публічно оголошені відомості про події та явища, що відбуваються у суспільстві, державі та навколишньому природному середовищі.

Інформаційний запит щодо доступу до офіційних документів - звернення з вимогою про надання можливості ознайомлення з офіційними документами.

Інформація про стан навколишнього природного середовища (екологічна інформація) — це будь-яка інформація в письмовій, аудіовізуальній, електронній чи іншій матеріальній формі про стан навколишнього природного середовища чи його об'єктів - землі, вод, надр, атмосферного повітря, рослинного і тваринного світу та рівні їх забруднення; біологічне різноманіття і його компоненти, включаючи генетично видозмінені організми та їх взаємодію із об'єктами навколишнього природного середовища; джерела, фактори, матеріали, речовини, продукцію, енергію, фізичні фактори (шум, вібрацію, електромагнітне випромінювання, радіацію), які впливають або можуть вплинути на стан навколишнього природного середовища та здоров'я людей; загрозу виникнення і причини надзвичайних екологічних ситуацій, результати ліквідації цих явищ, рекомендації щодо заходів, спрямованих на зменшення їх негативного впливу на природні об'єкти та здоров'я людей; екологічні прогнози, плани і програми, заходи, в тому числі адміністративні, державну екологічну політику, законодавство про охорону навколишнього природного середовища; витрати, пов'язані із здійсненням природоохоронних заходів за рахунок фондів охорони навколишнього природного середовища, інших джерел фінансування, економічний аналіз, проведений у процесі прийняття рішень з питань, що стосуються довкілля.

Конфіденційна інформація — це відомості, які знаходяться у володінні, користуванні або розпорядженні окремих фізичних чи юридичних осіб і поширюються за їх бажанням відповідно до передбачених ними умов.

КОВВ та ОМС – Кіровоградські органи виконавчої влади та органи місцевого самоврядування
Моніторинг – (англ. monitoring,) – безперервне стеження за яким-небудь процесом з метою виявлення його відповідності бажаному результату або тенденцій розвитку.

Одержання інформації — це набуття, придбання, накопичення відповідно до чинного законодавства України документованої або публічно оголошеної інформації громадянами, юридичними особами або державою.

Опитування – метод одержання первинної соціологічної інформації шляхом усного або письмового звертання з питаннями до сукупності людей, що вивчаються, і одержання відповідей з проблеми дослідження

Поширення інформації — це розповсюдження, обнародування, реалізація у встановленому законом порядку документованої або публічно оголошеної інформації.

Пасивний доступ до інформації - це можливість отримати інформацію через створені органами державної влади та місцевого самоврядування каналів комунікації. Реалізується через випуск спеціалізованих брошур та збірників, розміщення інформації в Інтернеті, в засобах масової інформації, на стендах офіційної інформації в приміщеннях де розташовані органи виконавчої влади чи органи місцевого самоврядування.

Режим доступу до інформації — це передбачений правовими нормами порядок одержання, використання, поширення і зберігання інформації.

Радон – хімічний елемент, в нормальних умовах це безколірний інертний газ, радіоактивний, може бути шкідливим для життя та здоров'я. При кімнатній температурі є одним з самих важких газів. Найбільш стійкий ізотоп (^{222}Rn) має період плурозпаду 3,8 доби. Потрапляя в організм людини може викликати рак легенів. Гранічне допустиме надходження радону до організму людини через дихальні шляхи - 146 МБк/рік

Таємна інформація - інформація, що містить відомості, які становлять державну та іншу передбачену законом таємницю, розголошення якої завдає шкоди особі, суспільству і державі.

Уран – хімічний елемент. Уран та його сполуки токсичні. Сполуки урана всмоктуються в органах травлення та легенях.

ЦОВВ – центральні органи влади

Література:

1. Орхуська Конвенція від 25.06.1998 ратифікована Законом України від 06.07.1999 №832-XIV
2. Конституція України від 28 черня 1996 року №254/96-ВР (Відомості Верховної Ради України (ВВР), 1996, N 30, ст. 141)
3. Закон України «Про інформацію» від 2.10.1992 №2657-XII (Відомості Верховної Ради України (ВВР), 1992, N 48, ст.650)
4. Закон України «Про охорону навколишнього природного середовища» від 25.06.1991 №1264-XII(Відомості Верховної Ради України (ВВР), 1991, N 41, ст.546)
5. Закон України «Про об'єднання громадян» від 16.06.1992 №2460- XII (Відомості Верховної Ради України (ВВР), 1992, N 34, ст.504)
6. Постанова Верховної Ради України “Про інформування громадськості з питань, що стосуються довкілля” від 4.11.2004р. №2169-IV
7. Наказі Міністерства охорони навколишнього природного середовища від 01.11.2005 № 397 «Про затвердження Положення про щоквартальне інформування населення через ЗМІ про об'єкти, які є найбільшими забруднювачами навколишнього природного середовища»
8. Паніна Н.В. Технологія соціологічного дослідження: Курс лекцій. – К.: Наук. думка, - 1996.
9. Є.Захаров. Громадський контроль і права людини.
<http://www.khpg.org/index.php?id=1261552395>

Додатки